

Szabadságjogaink védelmezői

A Szaharov-díj 30 éve

Szabadságjogaink védelmezői

© Európai Unió, Európai Parlament, 2017

Fényképek

Enri Canaj / Magnum Photos

Bieke Depoorter / Magnum Photos

Jérôme Sessini / Magnum Photos

Newsha Tavakolian / Magnum Photos,

asszisztens: Amine Landoulsi

Szövegek

Éric Fottorino, asszisztens: Manon Paulic

Grafikai terv

Hello Dune Lunel

Köszönetnyilvánítás

A Szaharov-ösztöndíjasoknak: Aszma Kauesnek,

Ameha Mekonnennek, Jadranka Miličevićnek

és Samrith Vaingnak

A Magnum Photosnak: Clarisse Bourgeois-nak,

Antoine Kimmerlinnek, Nikandre Koukouliotinek,

Giulietta Palumbonak, Claire Saillard-nak és

Pauline Sain-nak

A könyvben szereplő vélemények a szerzők álláspontját tükrözik, amely nem feltétlenül azonos az Európai Parlament hivatalos álláspontjával.

Szabadságjogaink védelmezői

A Szaharov-díj 30 éve

Következő dupla oldal: **Guy le Querrec**
Németország, Berlin, 1989
Fiatalok köszöntik az újévet a berlini fal tetején

Tartalomjegyzék

Előszó	9
---------------	----------

Samrith Vaing	14
----------------------	-----------

Aszma Kaues	48
--------------------	-----------

Ameha Mekonnen	82
-----------------------	-----------

Jadranka Miličević	114
---------------------------	------------

Szabadságjogaink védelmezői	151
------------------------------------	------------

A Szaharov-díj	167
-----------------------	------------

A kitüntetettek	168
------------------------	------------

Az Európai Parlament szerepe	170
-------------------------------------	------------

Előszó

Antonio Tajani

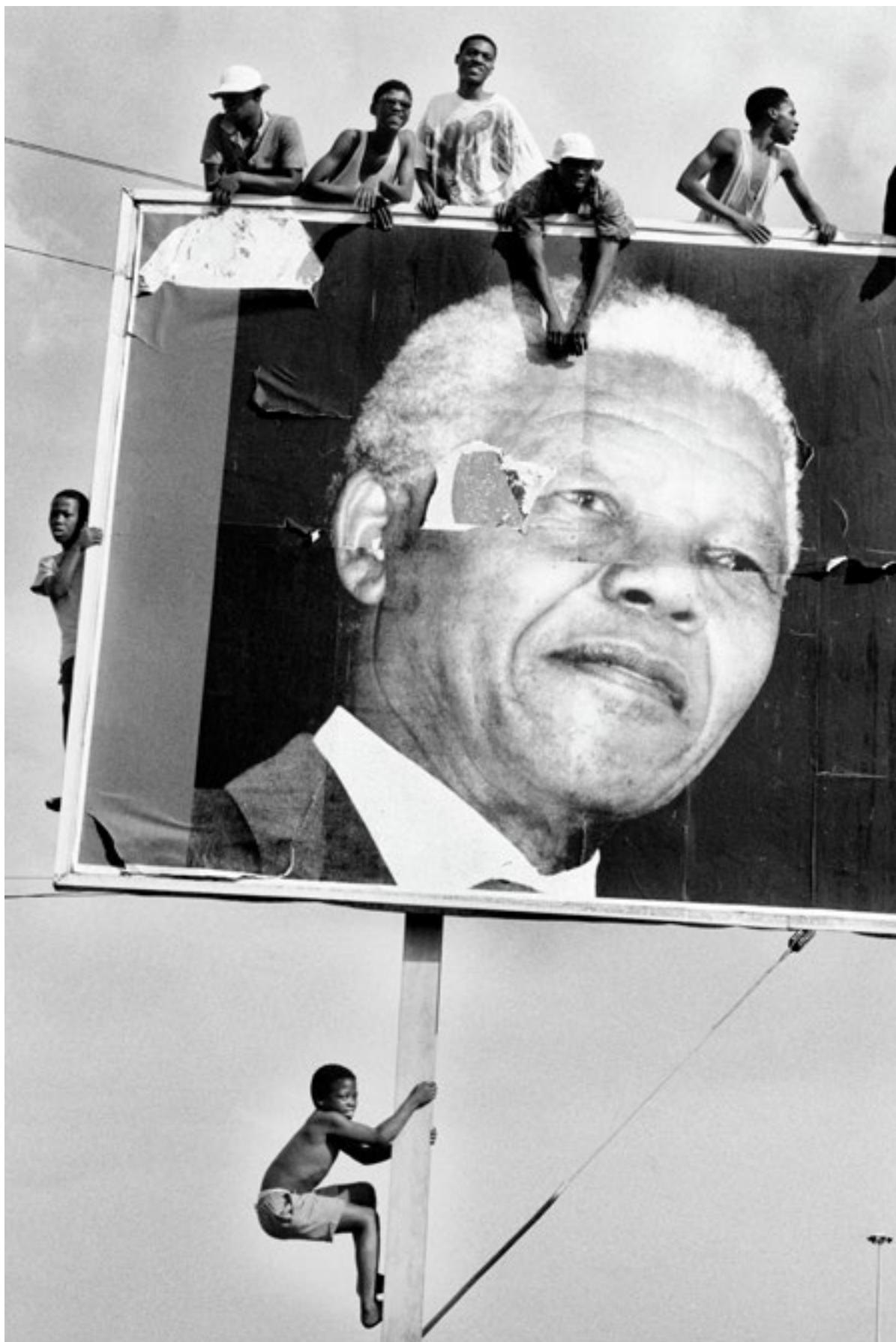
az Európai Parlament elnöke

Idén ünnepeljük a Szaharov-díj harmincadik évfordulóját, amely díj ma is ugyanolyan aktualitással bír, mint 1988-ban, amikor először ítélték oda Nelson Mandelának és Anatolij Marcsenkónak. Az emberi jogokért folytatott küzdelem továbbra is az Európai Parlament egyik fő célkitűzése. A gondolatszabadságért adományozott Szaharov-díj kiemelt kezdeményezés az emberi jogok iránti általános elkötelezettségünk részeként: e jogok közös értékeink központi elemét képezik.

Az évek során számos rendkívüli személyiséget tüntettünk ki ezzel a díjjal, amely mostanra jóval többet jelent egy évenkénti ünnepségnél: immár a díjazottak „szócsövéül” szolgál. A díjazottakat az Európai Parlament felveszi a Szaharov-díj hálózatába, és nagyköveti feladataik során segíti őket a kezdeményezés szellemének előmozdításában. Az aktivisták világszerte történő támogatására a díjazottakkal együtt elindítottuk az emberi jogi jogvédők számára meghirdetett Szaharov ösztöndíjprogramot.

Ez a könyv mindazoknak szól, akik – a díjazottakhoz hasonlóan – a jogaikért és a tisztességesebb társadalomért folytatott küzdelmük mellett másokat is arra ösztönöznek, hogy ugyanezt tegyék. Csak csodálni és támogatni tudom azt a négy bátor Szaharov-ösztöndíjast – és ők csak négy ember a sok közül –, akiknek példaértékű munkásságáról és életéről e könyv lapjain olvashatunk. Szeretném megragadni a lehetőséget arra is, hogy köszönetet mondjak Eric Fottorinónak, a prominens írónak és újságírónak, aki elbeszéli történetüket és egyben gondolkodásra készítet esszéjével, amely az emberi jogok világban tapasztalható helyzetéről szól, valamint a négy neves fotós-nak, Jérôme Sessininek, Bieke Depoorternek, Enri Canajnak és Newsha Tavakoliannak, akik képeikkel életre keltik a történeteket.

Az elmúlt években a civil társadalom mozgástere világszerte fokozatosan csökkent. A polgárok alapvető jogait védelmezni próbáló szervezeteket időnként azzal vádolják saját országukban, hogy külföldi ügynökök,

és megfélemlítéshez, bebörtönzéshez vagy kínzáshoz folyamodnak, hogy elhallgattassák őket. Az alapvető jogokat a nyugati társadalmakban és még az Európai Unió határain belül is megkérdőjelezzik. A globális terrorizmus veszélyezteti az uniós polgárok legalapvetőbb szabadságait, és ezzel szemben határozottan fel kell vennünk a harcot, nem engedve ugyanakkor, hogy ezzel az alapvető szabadságaink sérüljenek.

Eddig a Szaharov-díjjal háromszor tüntettük ki a kubai demokrácia harcosait: 2010-ben Guillermo Fariñast, 2005-ben az „Asszonyok fehérben” mozgalmat és 2002-ben Oswaldo José Payá Sardiñast. Hu Csia 2008. évi és Vej Csing-seng 1996. évi díjazásával két alkalommal is elismertük az emberi jogokért vívott hosszú és nehéz harcot Kínában. Ugyancsak elismeréssel adóztunk 2012-ben Naszrin Szotudeh és Dzsafer Panahi iráni aktivisták, 2009-ben pedig az orosz Memorial nem kormányzati szervezet munkásságának.

A sajtószabadság számos olyan országban került veszélybe, ahol a kormányok megpróbálják hallgatásra kényszeríteni és elnyomni az újságírókat. Azzal, hogy az Európai Parlament a Szaharov-díjat 2005-ben a „Riporter határokon nélkül” szervezetnek, 2004-ben a Fehérorosz Újságírók Szövetségének és 1993-ban az Oslobođenje szerkesztőségének ítélte oda, olyan ikonikus szervezeteket tünte-

tett ki, amelyek kiállnak a demokrácia gerincét alkotó független újságírás mellett.

Az emberi jogok megsértésének napjainkban is a nők az első számú áldozatai. A 2013. és 2005. évi kitüntetettek – Malálá Júszafaj és Hauwa Ibrahim – határozottan védelmezik és előmozdítják a nők jogait, többek között az oktatáshoz való hozzáférésüket. 2016-ban a Szaharov-díjjal két bátor iraki jezidita nőt, Lámia Adzsi Bassárt és Nádia Murádot, 2014-ben pedig Denis Mukwege kongói orvost tüntettük ki, mert kiálltak a nőket és a gyermekeket a konfliktusok során ért gyalázatos bántalmazások ellen.

A Szaharov-díj maga a gondolatszabadság – mint a legalapvetőbb emberi jog – elismeréseként is adományozható. Több díjazottat – például a szaúd-arábiai bloggert, Ráif Badavit – csupán nézetei kifejtéséért börtönöztek be.

A Szaharov-díjasok a három évtized során az inspiráció állandó forrásává váltak. Remélem, hogy ez az elkövetkező harminc évben még többeket fog együttérzésre, elköteleződésre és arra ösztönözni, hogy egy igazságosabb világért küzdjenek, ezzel is erősítve a Szaharov-díjat.

Samrith Vaing

Kambodzsa

Jérôme
Sessinitól

Samrith Vaing 35 éves. Azonnal őslakosként mutatkozik be. Az ország huszonnégy közösségének egyikéhez, a bunong kisebbséghez tartozik, amely az egyik legnépesebb és egyúttal legrégibb is, mivel több mint kétezer éve él a kelet-kambodzsai Mondol Kiri tartományban, a vietnami határ közelében.

Az őt több napon keresztül kísérő Jérôme Sessini fotóriportert a táj és az emberek nyugalma lepte meg a leginkább. A falusiak egyszerűsége, autentikussága, melyet mindenáron szeretnének megőrizni. – Semmiféle elvontság vagy ideológia nem látszik a viselkedésükben – magyarázza a rendkívüli feszültségekkel jellemzett háborús övezetekhez szokott riporter. Úgy tűnik, hogy itt minden a megbékélésnek kedvez. – Nehéz megmutatni a politikai erőszakot – hangsúlyozza. Amikor Stung Trengbe utaztak, megérezte. Samrith erdei falvakba szeretett volna ellátogatni, de rendőrök és katonák megakadályozták belépésüket. Lehetetlen kapcsolatba kerülni a helyi közösségekkel. Az emberi jogi aktivista mindenáron át akart volna jutni, annyira szerette volna megértetni vendégével a kínai cégek étvágyának kiszolgáltató helyi közösségek problémáit, amely cégek a kormány cinkos támogatásával megfosztják őket

földjeiktől. Jérôme Sessini nem egyezett bele, hogy ilyen kockázatot vállaljanak. Túl nagy volt a veszély.

Íme a színtér, ezek a kihívások. Itt a személyi szabadságok védelme keveredik a környezet, az erdő, lakosai, az emberek és az állatok védelmével, beleértve a majmokét, amelyek a családokkal élnek, vagy a kutyaét, amelyek valódi személyiségként jelennek meg a fotókon. Amikor a fotóriporter megérkezett Kambodzsába, Samrith Vaing örült, hogy egész héten angolul beszélhet. Így gyakorolhatja a nyelvet, hogy hatékonyabban juttathassa el üzenetét a nemzetközi hatóságoknak és mindazoknak, akiknek figyelmét szeretné felhívni ügyére. A terepen dolgozó aktivistát konkrétan az ember és a föld kapcsolata, a természeti környezet megőrzése és az éghajlatváltozás elleni küzdelem foglalkoztatja és aggasztja. – I go to the ground – ismételteti, ezzel jelezve, hogy a lehető legközelebb áll az emberekhez, problémáikhoz, aggodalmaikhoz.

Kambodzsai Prame, 2017. július
*Samrith Vaing emberijog-védő és a Szaharov-díj
ösztöndíjasa*

Kambodzsza, Stung Treng tartomány
*Az intenzív erdőgazdálkodás, a szántóföld-
területek növekedése és a gátépítések miatti
erdőirtás*

Következő dupla oldal:
Kambodzsza, Mondol Kiri tartomány
*A bunongok Kambodzsza hegyvidéki régióinak
legnépesebb etnikai csoportját alkotják. Állítólag
körülbelül kétezer éve élnek Mondol Kiri
tartományban*

– Az erdő különösen érdekel – magyarázza.
 – Intézkedéseket várok a kormánytól, és azt, hogy támogasson minket a munkánkban. De semmi sem történik. Épp ellenkezőleg. Az erdő eltűnt. Néhány aktivistát meggyilkoltak, vagy ma börtönben vannak. Mások megijedtek az elszennvedett nyomástól, és végül feladták. – Samrith Vaing azonban nem hagyja magát megfélemlíteni. Küzdeni akar a sajátjáiért, minden igazságtalanság ellen. Hogy senki se maradjon az út szélén. Megmenteni a természetet, hogy megmentse az embereket.

Az ország és az erdőben élők látványa indította arra Jérôme Sessinit, hogy lemondjon a színekről. Úgy gondolta, hogy a falusiak autentikus életmódjához a fekete-fehér illik.
 – Hogy megragadjuk a lényegét – mondja –, jobban visszaadjuk a szépséget azáltal, hogy megtisztítjuk a képet mindentől, ami fölösleges. – Mintha még közvetlenebb kapcsolatot szeretne kiépíteni témája és annak felfedezője között. Mi ragadta meg ebben a Kambodzsában, amelyet még mindig a vörös khmerek által 1975 és 1979 között elkövetett népiirtás fantomjai kísértenek? A phnompeni Emlékezet Múzeumban Jérôme Sessini több ezer fotót látott az áldozatokról, örökre néma, ám beszédes arcokat. Kétségkívül részben ezekből az arckifejezésekből ered a képeit meghatározó komolyság. Mint ezen a szabadtéri piacon Stung Strengben, ahol egy határozott tekintetű fiatal nő árulja zöltségeit az esőben. Itt a bennszülötteket folyamatosan a kitelepítés veszélye fenyegeti, amióta egy kínai cég meg-

kezdte a gátépítést. A helyi hatóságok, annak érdekében, hogy távozásra bírják őket, megtiltják a bunongoknak az egyébként létező fedett piacokra való belépést. Azzal próbálják őket eltántorítani, hogy kint hagyják őket, kitéve az időjárási viszonyosságoknak. Tudják azt is, hogy azzal, hogy e nehéz körülmények elviselésére kényszerítik őket, csökkentik bevételeiket. Azt remélik, hogy így a bunongok elfogadják a központi hatalom ajánlatát: hagyják el házaikat, és cserébe otthonuktól, ősi földjüktől távol, névtelen házakban, múlt nélküli helyeken új lakást kapnak. Ezek az áttelepítési programok lidércnyomásként nehezednek az erdei bunongokra, akik csak azt kérik, hogy azon a földön maradhassanak, ahol mindig is éltek. Samrith Vaing mellettük áll. Tudja, hogy a hatalmasoknak nincs lelki-furdalásuk. Az országot a kezében tartó klán minden probléma nélkül több ezer hektárt képes letarolni, és nem számít neki, hogy ott falvak is vannak! A pénzügyi érdek mindennek felett áll.

Itt lép közbe Samrith szervezete, a Community Development Cambodia (CDC) útján.
 – Sokáig egy, a fővárosban működő országos egyesületben dolgoztam – mondja. – Kevés forrásunk, így kevés eszközünk volt arra, hogy utazzunk. Most visszajöttem szülőföldemre, Kratie tartományba, egy turisták által sűrűn látogatott területre. Számos nehézséggel kell megküzdeni. A bennszülötteknek itt szembe kell nézniük a cukornádinvázióval. A kínai és a vietnami vállalatok elveszik a földeket, elpusztítják az erdőt, és cukornádat ültetnek. Másutt a gumigyártáshoz használt kaucsukfa

ültetvényei okoznak problémát. A vietnami határ mellett a pálmaolajat előállító üzemek fenyegetik a lakosok életét és a természeti erőforrásokhoz való hozzáférésüket. – Ezt a súlyos egyensúlyhiányt a kormány politikája okozza, amely pénzért engedélyeket ad ki a külföldi cégeknek, és lehetővé teszi a gátlástalan befektetőknek, hogy megszerezzék a földeket. Korrupció uralkodik, amely a kambodzsai erdő módszeres kiirtásához vezet. – Az itt letelepedő vállalkozások hamis jelentéseket készítenek, és azt állítják, hogy tevékenységük nincs hatással a lakosság életére. A hatóságok pedig szemet hunynak efölött. A külföldi cégek hatalmas területet vonnak be a művelésbe. A fát Vietnamba, majd Kínába viszik eladni. – Jérôme Sessini fotóihoz semmit sem kell hozzáfűzni. Mennyi sivár, elpusztított táj – mint egy földrengés után! A fák és növényzet nélküli talaj instabillá válik. Az árvizek hatalmas károkat okoznak. Csak a gyerekek örülnek, hogy belevethetik magukat ezekbe a néhány óra alatt a semmiből felbukkanó tengerekbe.

Az üldözéssel fenyegetett lakosságnak Samrith Vaing alapvető fegyvert ad a kezébe: jogaik ismeretét. – Ha nem ismerik a jogaikat, hogyan tudnák megvédeni magukat? – A kockázatok ellenére, ha kell, kifejti véleményét a médiában, és nyilvánosan is vállalja a nevét. Használja a közösségi hálózatokat, ahol számos videót tesz közzé. Csatornát is létrehozott a YouTube-on, hogy megismertesse munkáját. Elsősorban azonban önzetlenül segít: – Árnyékban maradok, hogy

segíthessek az őslakosoknak. Mögöttük állok, hogy segítsék nekik felépíteni a védekezésüket. A tudatosságukat szeretném növelni, nem pedig konkrét jogalanyok ellen harcolni. Nem szeretnék ujjal mutogatni a kormányra. A stratégiám nem a közvetlen bírálát, hanem az, hogy rámutassak az elítélendő cselekedetekre. Munkám során a globális felmelegedéssel is foglalkozom. Ez a kérdés szorosan kapcsolódik az életfeltételek kérdéséhez. Ezt a malajziai helyzet megfigyelése során tanultam meg. Az őslakosokat az erdő gazdagsága táplálja: a méz, a vadak. A gyantát és a gumit is gyűjtik. Cserébe gondozzák az erdőt. Amikor óvják az erdőt, lassul a globális felmelegedés. Itt, Kambodzsában az őslakosok azért küzdenek, hogy a kormány tegyen lépéseket, és biztosítsa jogaikat: jogukat ahhoz, hogy hozzáférjenek földjeikhez, a természeti erőforrásokhoz; ahhoz, hogy legyenek iskoláik, útjaik és kórházaik. Ha ezeket az alapvető kérdéseket nem oldják meg együttesen, akkor súlyos konfliktusok fognak kitörni.

Samrith fáradhatatlanul átadja az őt éltető tüzet, energiát és akaratot azoknak a családoknak, akikkel találkozik, hogy támogassa őket a jogaikért folytatott küzdelemben. Elég, ha ránézünk a Jérôme Sessini által megörökített tekintetekre, hogy lássuk a nyugodt elszántságot, a kiegyensúlyozottság és a határozottság e keverékét, amely annyira megragadta a fotóst. Női arc a kínai Rui Feng ipari komplexum előtt, amelyet azzal gyanúsítanak, hogy jogtalanul szerzett meg 500 hektár területet Preah Vihear tartományban, hogy

cukornáddal ültesse be. A Prame faluban élő, kui kisebbséghez tartozó falusiak, nők, gyerekek, halászok, iskolások arcképei, akik csak annyit szeretnének, hogy semmi se változzon az életükben. Ha csak rájuk nézünk, leckét kapunk bátorságból, és reményt meríthetünk.

Kambodzsa, Stung Treng
*Termékeit a Stung Treng-i piac mellett áruló
bunong nő*

Kambodzsa, Stung Treng tartomány
Samrith Vaing (jobbra) egy, a kormány által áttelepített
bunong családot látogat meg. A kínai ipari csoportok
által végzett erdőkitermelés és gátépítések miatt
a kambodzsai kormány ősi földjeik elhagyására
kényszeríti az őslakos közösségeket

Kambodzsza, Preah Vihear tartomány
*Cheom Kol a kínai Rui Feng ipari komplexummal
szemben lakik. A családok azzal vádolják a Rui
Feng Internationalt, hogy illegálisan tett
művelésre alkalmassá közel 500 hektár területet,
hogy cukornádültetvényt létesítsen*

Kambodzsa, Preah Vihear tartomány
*Egy, a bunong kisebbséghez tartozó gyermek
úszik az erős esőzés által okozott áradások után*

Kambodzsza, Stung Treng tartomány
Bunong gyermek a kormány egyik áttelepítési
táborában

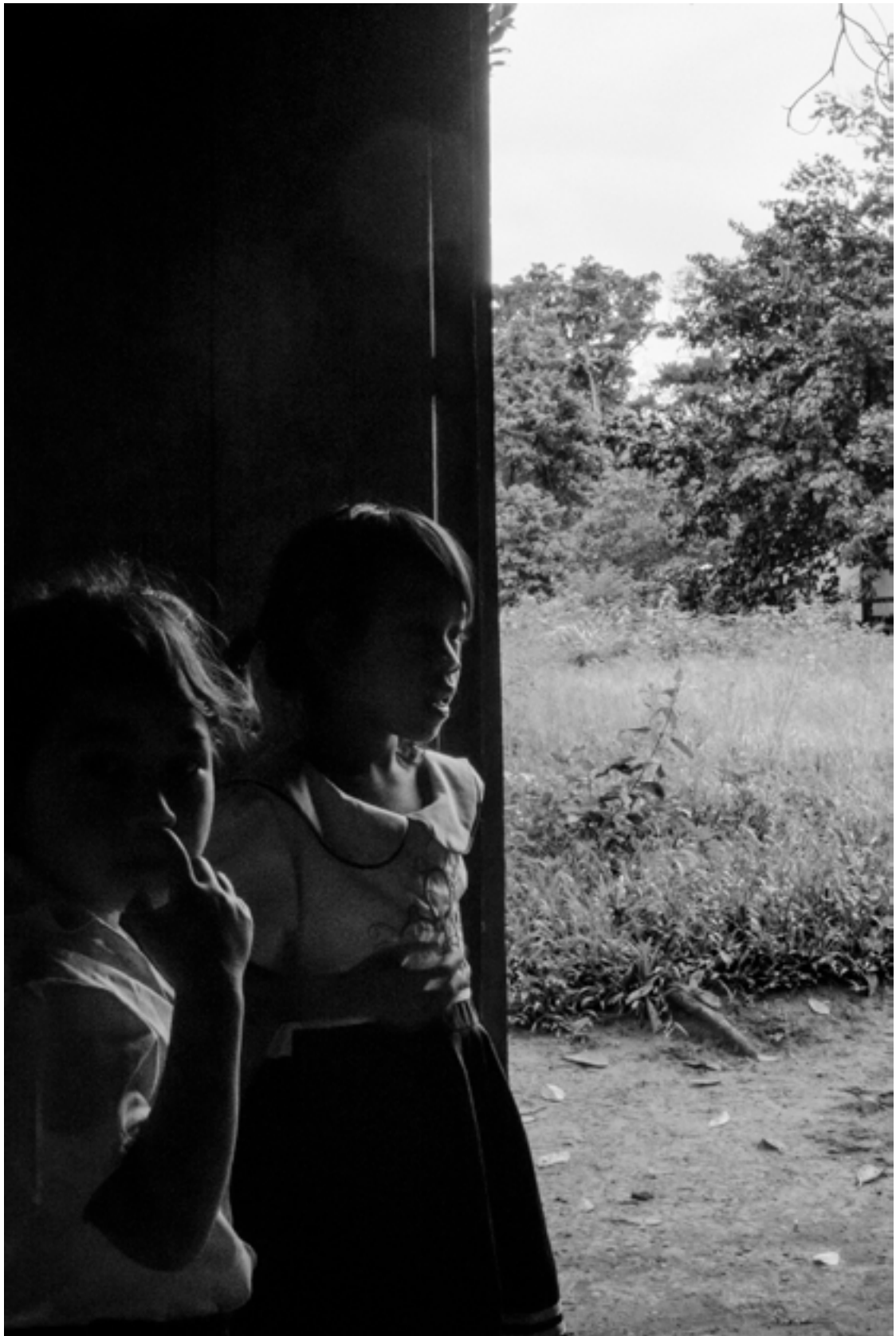

Előző dupla oldal és balra:
Kambodzsai, Preah Vihear tartomány
*A bunong kisebbséghez tartozó gyermekek
játsszanak az út mellett*

Kambodzsza, Preah Vihear tartomány
Halászó fiatal bunong nő

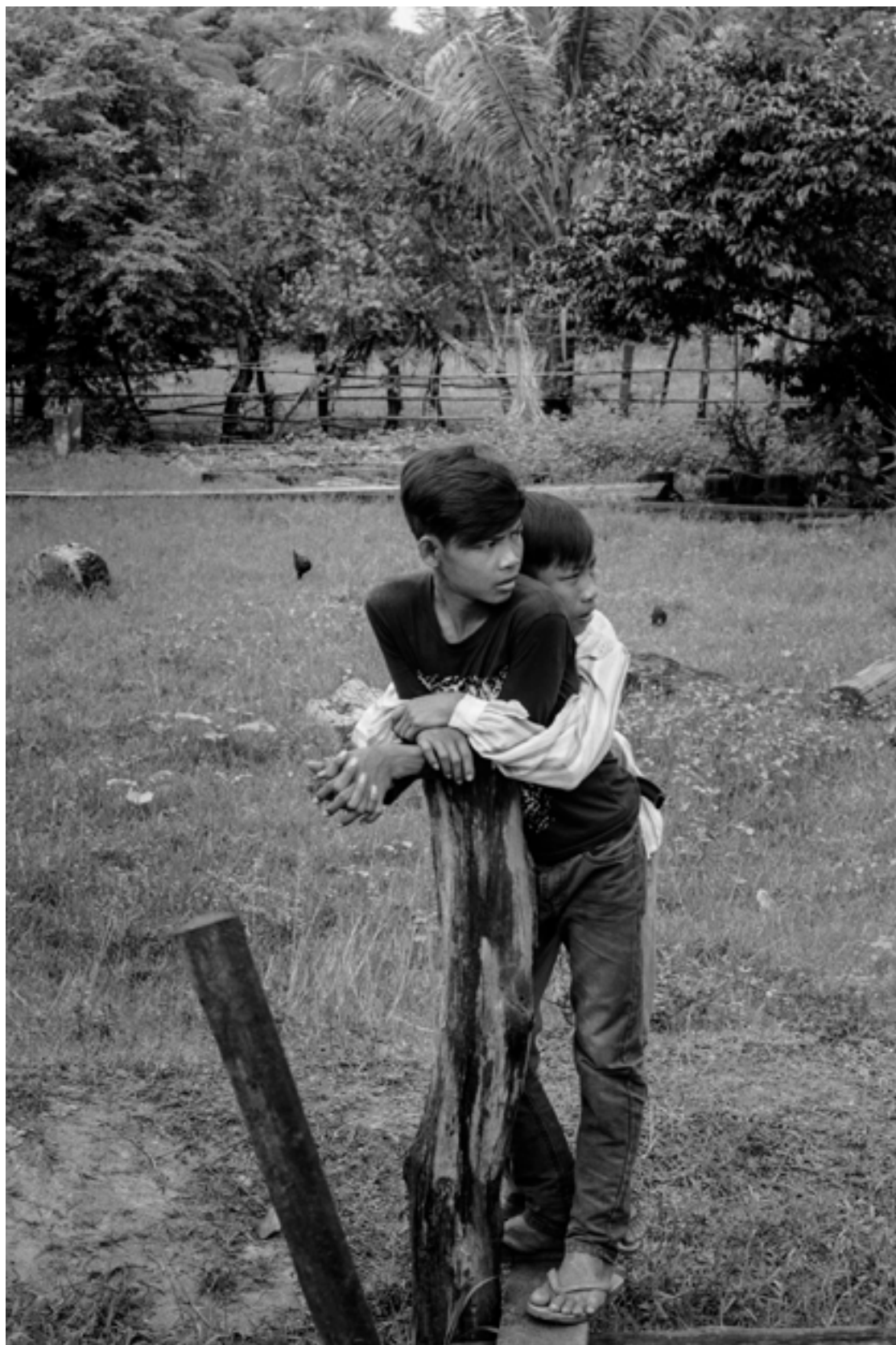
Balra és jobbra:
Kambodzsa, Mondol Kiri tartomány
*A bunong kisebbséghez tartozó gyerekek a laokai
keresztény templom vasárnapi miséje előtt*

Lent: Kambodzsza, Mondol Kiri tartomány
Mise a laokai templomban

Jobbra: Kambodzsza, Prame
Kui gyerekek Prame faluban

Következő dupla oldal:
Kambodzsza, Anlong Srey
A kui bennszülött kisebbség tagjai Anlong Srey faluban. A kuiak tevékenyen részt vesznek a Prey Lang-i erdő védelmében

Kambodzsza, Stung Treng tartomány

Lent: Kambodzsa, Preah Vihear tartomány
*Többségükben a kui közösséghez tartozó
gyerekek az iskolában*

Következő dupla oldal:
Kambodzsa, Preah Vihear tartomány
*A kínai Rui Feng ipari komplexummal szemben
lakó bunong család*

Balra: Kambodzsa, Prame
Fiatal kui nő Prame faluban

Lent: Kambodzsa, Preah Vihear tartomány
A kínai Rui Feng ipari komplexum látképe

Következő dupla oldal: Kambodzsa, Prame
Kui gyerekek Prame faluban

Balra és jobbra: Kambodzsa, Prame
A kui kisebbség jogait védő aktivisták

Következő dupla oldal:
Kambodzsa, Preah Vihear tartomány
*A bunong kisebbséghez tartozó iskolások egy út
mellett*

Aszma Kaues

Tunézia

Newsha Tavakoliantól

Aszma Kaues 25 éves jogász. Apja filozófiatanár volt. Jó tanácsokat adott neki: ne nézze Ben Ali televízióját; inkább olvasson, Kant és Heidegger műveit; tanulmányozza a demokráciát, a személyes szabadságokat, a nők jogait. – Sok könyvet hozott nekem a feminizmusról – meséli a délről származó, de a fővárosban nevelkedett fiatal tunéziai nő. – Már gyermekkoromban megtanította, hogyan legyek olyan ember, aki értékeket képvisel.

Értékeket hordoz, mint ahogyan valaki reményt hordoz magában. Ez a néhány szó jól jellemzi az aktivistát, aki 2011-ben esett át a tűzkeresztségen, két héttel a forradalom előtt, amely Zín el-Abidin Ben Ali diktátor bukásához és távozásához vezetett. Igaz, hogy Tunézia több ezer, az ország különböző részein élő Aszmára támaszkodhat, amint azt az őt kísérő Newsha Tavakolian iráni fotóriporter hangsúlyozza, ami hatalmas emberi erőforrást jelent. Ez az Aszma azonban szavaival, gesztusaival, azzal, ahogyan fehér bohóccá varázsolja a dologtalan utcagyerekeket, akik könnyen rossz útra térhetnek, egyedülálló.

Tunézia, Tunisz, 2017. augusztus
A 25 éves, Szaharov-díj ösztöndíjas Aszma Kaues, a Fanni Raghman Anni nevű tunéziai emberijogvédő egyesület vezetője. Ez az egyik első olyan szervezet, amely művészeti műhelyeket hozott létre annak érdekében, hogy küzdjön a fiatalok radikalizálódása ellen

Az egész egy férfi, Mohamed Buazízi tragédiájával kezdődött, aki 2010. december 17-én felgyújtotta magát Szidi Bú Szaidban, ami sosem látott tiltakozáshullámot váltott ki, a Ben Ali és klánja rendőrállamába belefáradt nép tiltakozását. A népek, miután elnyerték szabadságukat, nem mindig tudnak mit kezdeni ezzel a szabadsággal. Így az ezt követő időszakban az Ennahda párt iszlamistái gyakorolják a hatalmat. Újabb tragédia. A történelem kereke azonban forog, az utca forgatja, amely új alkotmányozó gyűlést és új alkotmányt követel, amelyet végül 2014. január 26-án fogadnak el. Aszma boldog: – Az új szöveg sok új jogot biztosít: a férfiak és a nők egyenlőségét; a fiatalok jogát a politikában való részvételre; a lelkiismereti szabadságot, ami hatalmas előrelépést jelent. Számos honfitársához hasonlóan ő sem küzdött hiába. Nem tiltakozott hiába. Nem hiába töltött két napot börtönben a forradalom előtt, amikor Ben Ali rendőrsége rács mögé csukta. Annak

Tunézia, Tunisz
*A Fanni Raghman Anni egyesülettel dolgozó fiatal
színészek*

köszönhetően jöhetett ki, hogy megígérte a lehetetlent: többé nem nyilvánít politikai véleményt, írásban vállal kötelezettséget arra, hogy nem tüntet, hanem tanulni fog, egyszerűen csak tanulni, és okosan hazamegy. – Istennek hála kitört a forradalom – mondja Aszma. – Életem egyik legszebb pillanata! Annyi minden hagyott nyomot bennem, mint például azok az emberek, akik maguk szervezték meg a környék védelmét, ahol laknak. Járőröztek. A nők főztek. Mindannyian összejötteünk, hogy elmeséljük egymásnak történeteinket, bajainkat, vágyainkat. A civil

társadalom az iszlamisták ellen küzd, akik rá akarják kényszeríteni a vallást az államra. Aszma az egyetlen egyetemista, aki gyakornokként az új nemzetgyűlésben dolgozik. Látni akarja, mit döntenek a képviselők. Azt mondják neki: – Menj a strandra! – Ő azonban ott marad. Nem ismerik Aszma makacsságát. Aszma és néhány aktivista ekkor alapítja meg a Fanni Raghman Anni (FRA), azaz a „művész akaratom ellenére” mozgalmat. Forradalom a forradalomban. A szóbeliség, a mozgó testek, amelyek kifejezőek, amelyek küzdenek. – Az ülősztrájkok és a tüntetések

alatt kezdtük használni az utcai színházat, a művészetet és a kultúrát mint új taktikát az emberi jogok védelme és az emberek figyelmének felkeltése érdekében. A 2011-ben született FRA-mozgalom két évvel később egyesületté alakult, miután a kávéházakban jól begyakorolták anarchista technikáikat. – Fő küldetésünk az volt, hogy küzdjünk a marginalizálódás ellen a belső régiókban, a lakónegyedekben, a fiatalok és a legszegényebbek körében – magyarázza az utcai küzdelemben megedződött jogásznő, hogy mivé válhat a számonkérő szónoki művészet, a pantomim, a gesztus. Békés küzdelem, hogy mindenki felismerhesse magát a másokban, gyengeségeiben, reményeiben, dühében, kétségbeesésében. Három területen fejtik ki tevékenységüket: Tunéziában mindenütt körülbelül tíz napig tartó műhelyeket szerveznek hozzávetőleg harminc fiatal részvételével, akinek művészi produkciókat kell „előadniuk” az emberi jogok témájában hivatásos színészekkel együtt, emellett Jordániában, Törökországban és Libanonban menekülttáborokban fejtik ki tevékenységüket, hogy a marginalizált népcsoportoknak szociális, kulturális és humanitárius segítséget nyújtsanak. Aszma e gyakorlati tapasztalatnak köszönhetően természetesen a radikalizálódás megelőzése felé fordult munkája során. – Tunézia exportálja a legtöbb fiatal dzsihadistát – hangsúlyozza a fiatal nő. – Projektünk neve „We are here”. Az emberi jogok összefüggenek a békével, amelyet e munka segítségével meg kell őrizni. Van egy irodánk Tunisz központjában, ahol gyakorlatilag teljes munkaidőben dolgozom. Öten vagyunk alkalmazottak, 20 és

29 év közötti fiatalok. Az ENSZ és az Európai Unió finanszíroz minket. – A radikalizálódás megelőzése. Aszma erőteljesen ejti ki ezeket a szavakat. – Irodánkat 2014-ben, a forradalom évfordulóján felgyújtották. Veszélyben éreztem magam. Az „előadókat” fizikailag is megtámadták a szalafisták színpadi előadás közben. A művészeket küldték börtönbe, nem a szalafistákat. Ők szabadok maradtak.

Érzékeny témáról van szó. Az utóbbi években Tunézia történelmében eddig ismeretlen merényleteknek volt tanúja, mint 2015. június 26-án is, amikor Szúsza mellett egy nyaralónak öltözött terrorista napernyő alá rejtett kalasnyikovjával hidegvérrel megölt 39 embert, és ugyanannyit megsebesített. Ugyanazon év március 18-án a tuniszi Bardo Múzeumban 21 turistát lőttek le a gyilkosok. 2015. november 24-én pedig terrortámadás érte az elnöki őrseg egyik buszát. A három merényletet az Iszlám Állam vállalta magára, majd egy negyedik, szintén gyilkos merénylet következett 2016. március 7-én Ben Gardánban, a líbiai határ közelében, melynek mintegy ötven halálos áldozata közül harminc dzsihadista volt.

Aszma és kollégái ismerik e drámák részleteit. A bűnözés által megkísértett vagy a radikalizálódáshoz közel álló fiatal munkanélküliek körében végzett munkájuk révén a reménytelenségükkel együtt megpróbálják felszámolni ezeket a gyilkos indítatásokat. Newsha Tavakolian remekül vissza tudta adni e létfontosságú tevékenység fényét és árnyékát. A világos részen a fiatalokat láthatjuk, aki-

ket Aszma elvitt a Bardo Múzeumba, hogy a mozaikművészetten keresztül megmutassa nekik történelmük nagyságát, és azt, hogy büszkéek lehetnek rá. Nélküle, a kinyújtott kéz nélkül e kirekesztett fiataloknak sosem jutott volna eszébe, hogy idelátogassanak, annyira idegen vagy tiltott volt számukra ez a hely. Világos az utcasarkon vagy egy tuniszi parkban rögtönzött színházat játszó festett arcokból és testekből áradó energia is, hogy megmutassa a kíváncsi közönségnek élettörténetüket, „kínlódásukat”, szorongásaikat, az őket térdre kényszerítő megaláztatásaikat, amelyeket „gyűlölnék”, sokszor annyira, hogy ölni akarnak, vagy magukat akarják megölni, mint Mohamed Buazízi. Végül világosak a marginalizált fiatalok által készített rajzok is, amikor Aszma és csapata megkéri őket, hogy rajzolják le álmaik házáat. – Megértettem, hogy a radikalizálódásnak semmi köze sincs az iszlámhoz – mondja a fotóriporter. – Ezek a fiatalok dühösek, mivel úgy érzik, hogy kizárták őket a jólétből. Frusztrációjukat az okozza, hogy a kábítószer-kereskedelem kivételével nincs lehetőségük a boldogulásra. A szerencse és az anyagi biztonság nem nekik terem. Nagy házakat rajzolnak, hogy tiltakozzanak az egyenlőtlenségek és az igazságtalanságok ellen, amelyek áldozatának érzik magukat. Tanulságos gyakorlat. Néhányan a többitől különálló házat rajzolnak, erőtelje-

sebben hangsúlyozva különállásukat, és azt, hogy soha nem lesznek igazán a társadalom részei. Az egyesület tagjai, miután mindenki letette a filctollat, beszélgetésre buzdítanak, magyaráznak, meghallgatják, megnyugtatták a résztvevőket. A fiatalok szabadon kifejezhetik érzéseiket anélkül, hogy úgy éreznék, bírálják vagy elítélik őket. Newshát az Aszmával készített riport során leginkább a jóakarát és az empátia révén történő megelőzés, az értékek ragadták meg. A sötét részeken a fiatalok arca látható, akiket a radikalizálódás fenyeget. Mind a fiúk, mind a lányok tekintetére az aggodalom nyomja rá bélyegét. Aszma jól ismeri a hol beletörődő, hol passzív vagy kérdő arckifejezéseket. Más fiatalokkal együtt azért küzd a véleménynyilvánítás szabadságáért Tunéziában, hogy elűzze ezeket az arckifejezéseket, és a kirekesztett fiatalok végre más értelmet is találjanak az életüknek, mint azt, hogy meghalnak vagy gyilkolnak. – Nagyon büszke vagyok a tunéziai ifjúságra – mondja, a forradalom céljait magáénak vallva: „Méltóság, szabadság, munka”. A remény nem hagyja el. Hiszen 2015-ben a tunéziai civil társadalom négy szervezete kapta meg a Nobel-békedíjat a nemzeti párbeszéd sikerében játszott kiemelkedő szerepéért. – Referencia lettünk az országban – fejezi ki örömét Aszma. A holnap Tunéziája szép arcát mutatja.

Tunézia, Tunisz
A Fanni Raghman Anni által vezetett csoport
egyik fiatal színésze tetoválását mutatja, amely
„Szabadságot” jelent arab nyelven

Következő dupla oldal: Tunézia, Tunisz
A főleg Tunisz legszegényebb negyedeiből
származó nők egy utcai előadáson figyelik a fiatal
színészeket

Balra és jobbra, következő dupla oldal:

Tunézia, Tunisz

A Fanni Raghman Anni egyesülettel dolgozó fiatal színészek által tartott utcai előadás. A darab a 2011-es forradalmat és az azt követő erőszakot idézi fel

Tunézia, Tunisz
Aszma színházi műhelyt vezet

Tunézia, Tunisz
Fiatal színész próba közben

Tunézia, Tunisz
*Fágon heverésző fiú. Munka és jövőkép
nélkül egyes fiatalok a radikális iszlamista
csoportok felé fordulnak*

Tunézia, Tunisz
*Aszma és egy kamasz a Bardo Nemzeti
Múzeumban*

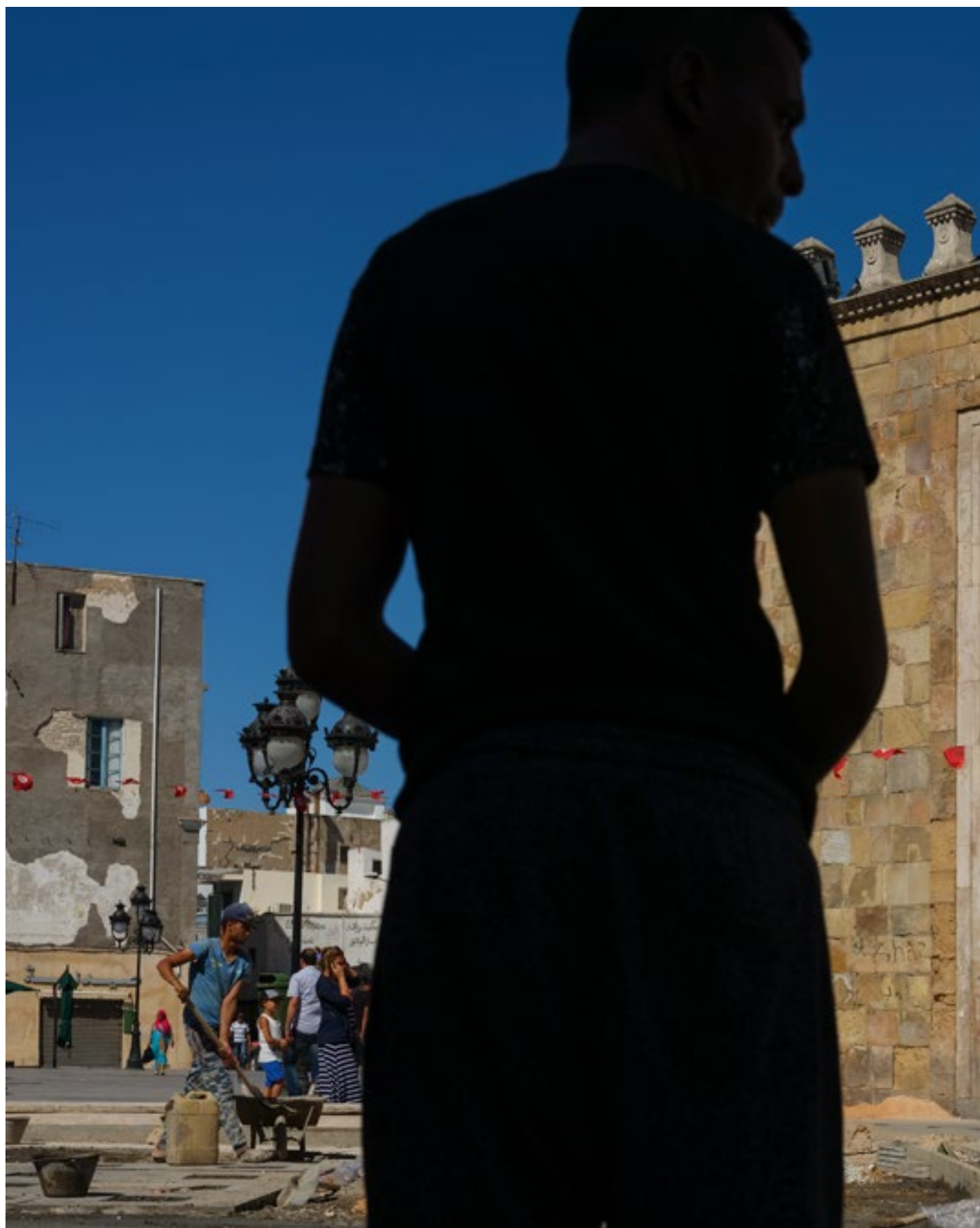

Balra és jobbra fent: Tunézia, Tunisz
*Autóbusz szállít szegény családokból származó
gyermeket és kamaszokat a Bardo Nemzeti
Múzeumba*

Jobbra lent: Tunézia, Tunisz
*Sokri Belaid tunéziai ellenzéki politikus portréja
a városközpontban található híd alatt*

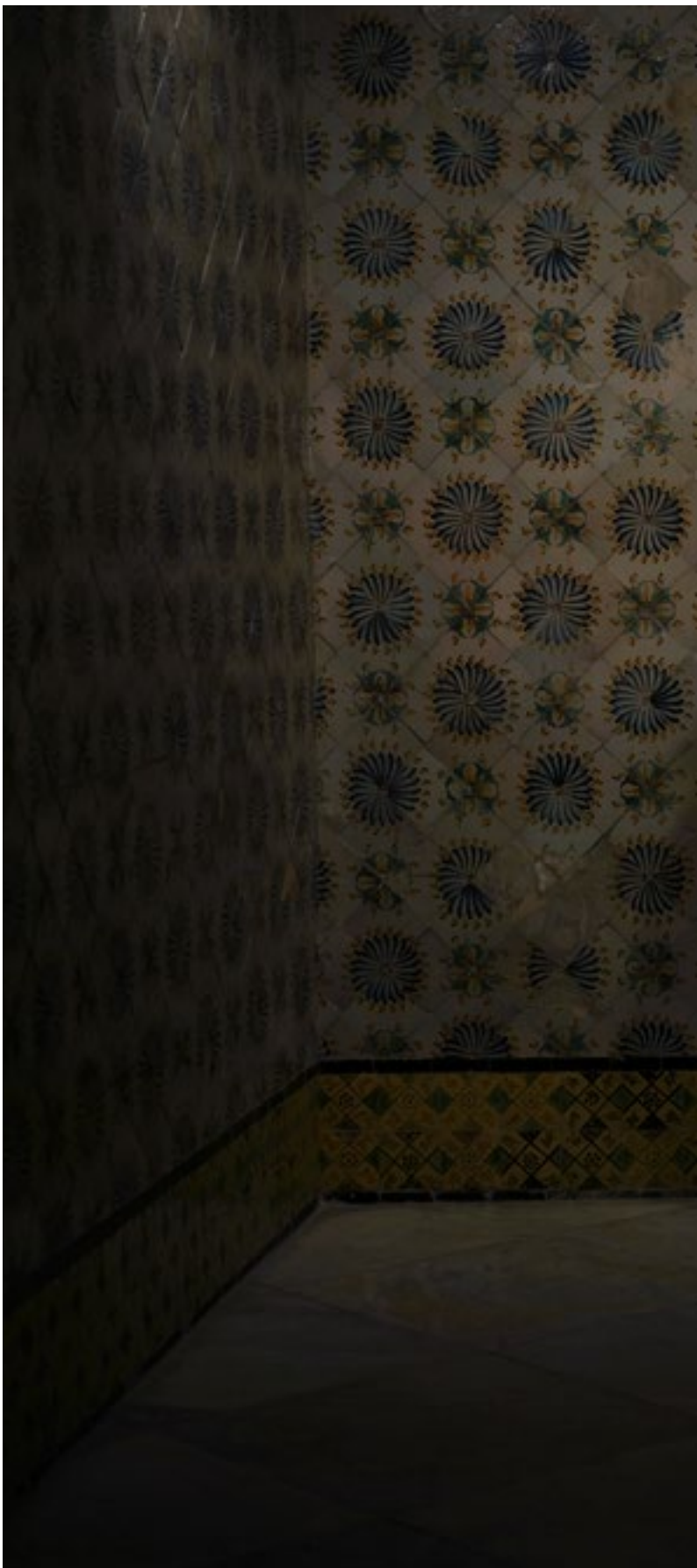

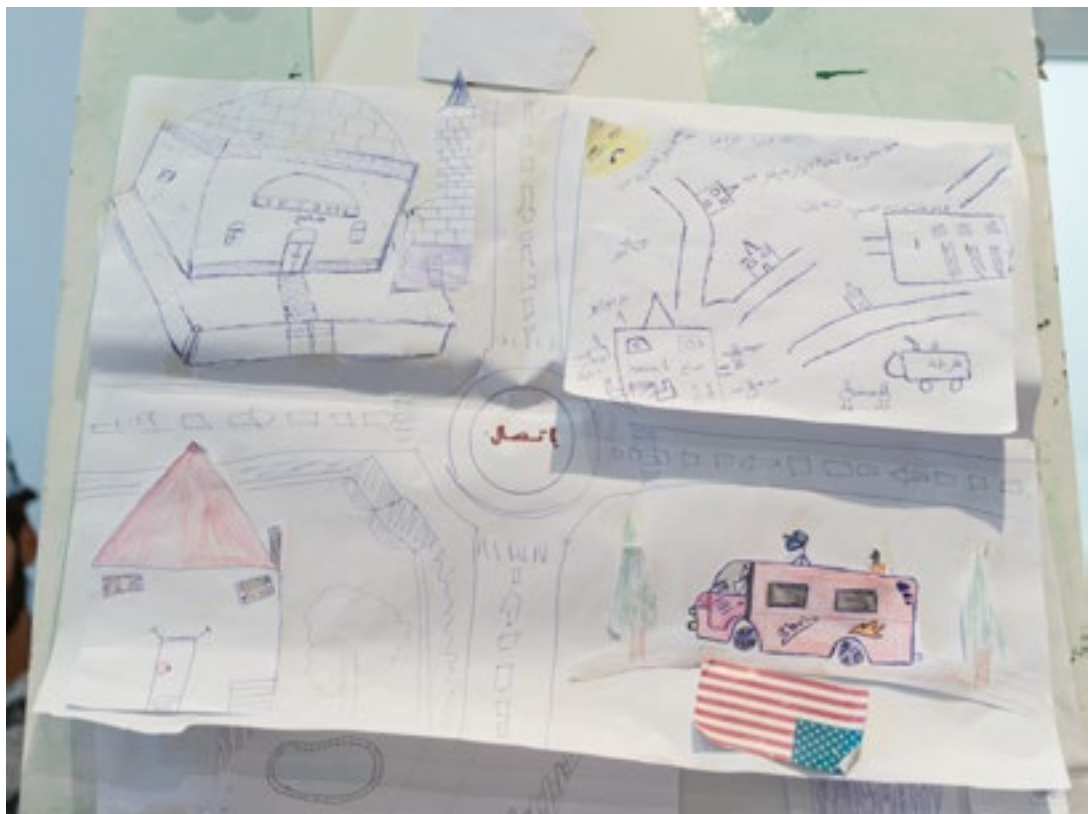

Tunézia, Tunisz
A medinában

Tunézia, Tunisz
*Egy kamasz a Bardo Nemzeti Múzeumban, az
Aszma Kaues által szervezett egyik műhelyen*

Balra és jobbra: Tunézia, Tunisz

Fiatalok a Fanni Raghman Anni egyesület által szervezett műhelyen. A résztvevőket arra kérték, hogy rajzolják le álmaik házáat. Ezután gondolataikról beszélgetnek, és arra ösztönzik őket, hogy fejezzék ki, amit éreznek. Többségük nagy házat rajzolt, ezzel is tiltakozva a társadalmi egyenlőtlenségek és igazságtalanságok ellen, amelyek áldozatának érzik magukat. Egyikük egy olyan házat rajzol, ahol egyedül van. Egy másik azt mondja: – Nem tudok elképzelni ideális várost, mert még álmomban sem tudom, hogy az milyen lehetne

Balra és jobbra: Tunézia, Tunisz
*A Fanni Raghman Anni által szervezett
műhelyeken részt vevő fiatalok*

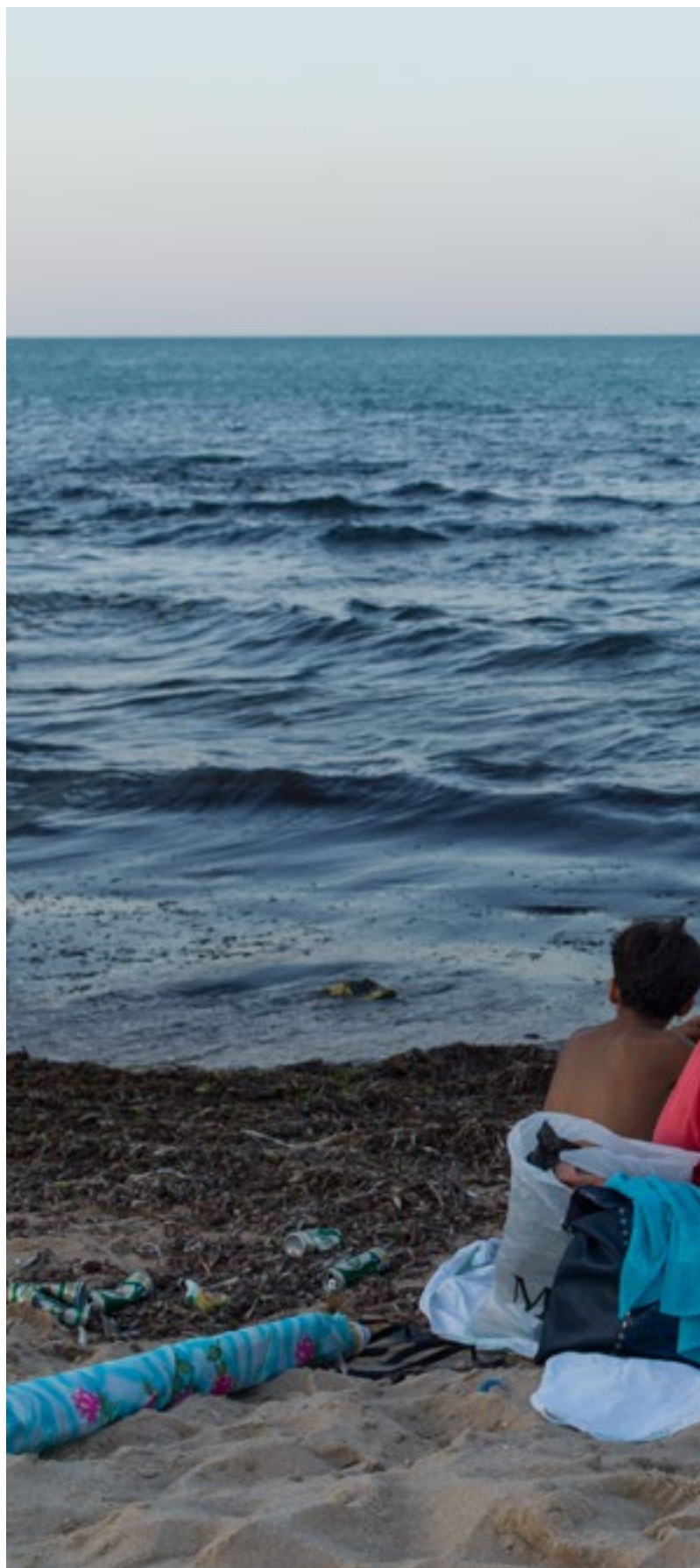

Következő dupla oldal: Tunézia, Tunisz
*Aszma Kaues egy, a politikai életet átható
korrupció elleni tüntetésen*

Tunézia, el-Marsza
*Család az el-marszai strandon, a fővárostól
északkeletre*

Ameha Mekonnen

Etiópia

Enri Canajtól

Térjünk rögtön a lényegre: Etiópiában a terror uralkodik! A negyedszázada hatalmon lévő koalíció megsérti az emberi jogokat, amint azt a sötét vörösteror, Mengisztu ezredes marxista-leninista diktatúrája idején is tette az 1980-as évek végén. Ez az elviselhetetlen klíma, a bőrre tapadó félelem, és az az érzés, hogy állandóan követik, lehallgatják, fenyegetik, egy 45 éves ügyvéd, Ameha Mekonnen mindennapjainak része, aki egyedül vagy csaknem egyedül küzd ellene.

Mert Etiópiában nincsenek sokan, akik az autoriter rezsím számára leginkább elképzelhetetlen szabadságokat védik: a gondolatszabadságot, a véleménynyilvánítás szabadságát, a kritika szabadságát, a tüntetés szabadságát, a nemet mondás szabadságát. Albert Camus úgy vélte, hogy az ember csak egy tömött futballstadionban, egy színházi színpadon és egy újság tördelőasztala mellett érezheti magát ártatlannak a világon. Ameha, aki semmit sem követett el, csak négy helyen érzi magát biztonságban: a kocsijában, Etiópia egyetlen független emberijog-védő szervezétének, a Human Rights Councilnek az irodájában, egy addisz-abebai családi szállodában és

végül otthon, a lakásában, családjával, jogász feleségével és két – 7, illetve 4 éves – kislánnyukkal.

Enri Canaj albán fotóriporter, aki hat napot töltött vele, láthatta, mennyire kockázatos Ameha tevékenysége. – Szerettem volna megmutatni a reményt, amelyet megtestesít mindazok – bloggerek, újságírók – számára, akiket véd, és akiket sikerül kihozni a börtönből. Már az is hihetetlen energiát ad, ha látjuk, hogy dolgozik. De meg akartam mutatni az életét is, mindennapi harcát, az előtte tornyosuló nehézségeket. Maga is veszélybe kerül, miközben segíti a veszélyben lévőket. – Enri Canaj nem dolgozhatott úgy, ahogyan szeretett volna. Zárt terekkel kellett megelégednie, hogy lefényképezze Amehát. Szóba sem jöhetett, hogy köztereken készítsen képet.

Etiópia, Addisz-Abeba. 2017. augusztus
Ameha Mekonnen emberijog-védő és a Szaharov-díj ösztöndíjasa ügyvédi irodájában

Etiópia, Addisz-Abeba
*Natnael Feleke és Getachew Shiferaw, a Zone 9
csoport bloggerei*

A két férfi ritkán beszélt egymással telefonon, kerülték a feltűnést. Ameha nagyon ideges volt. Enri is, akinek el kellett titkolnia jelenlétének valódi célját, és felmerült benne, hogy azt mondja, állatokat fényképezni jött Etiópiába. Az ügyvéd elmesélte neki, hogy nem sokkal korábban pénzgyűjtési akciót szervezett a főváros egyik szállodájában egyesületének finanszírozására. Minden készen állt, amikor a rendőrség megérkezése mindent megakadályozott.

Ameha Mekonnen ennek ellenére nem bujkál a hatóságok elől. Ez váltja ki Enri Canaj csodálatát. Azon kilenc blogger és újságíró közül, akik több mint egy évet töltöttek börtönben, öttel találkozott. Ameha kihozta onnan őket, de már nem volt munkájuk, azaz nem volt miből megélniük. Egyetlen cég sem akarta őket felvenni, annak ellenére sem, hogy a terrorizmus vádja, amellyel illették őket, hamisnak bizonyult. A rendszer rossz szemmel nézi, ha valaki segít ezeknek a volt elítélteknek. Elmesélték a fotóriporternek, hogy milyen borzalmas körülmények között tartották őket fogva, fullasztó, szűk cellákban. Ameha a Zone 9 csoport fiatal bloggerét is bemutatta Enrinek, akit tizennégy hónapon keresztül tartottak fogva és bántalmaztak egy börtönben. – Ameha azonnal úgy döntött, hogy vállalja a védelmét – mondja a fotóriporter. – A lányaira gondolt. Nem tudta elviselni a gondolatot, hogy egy napon valamelyiküknek hasonlót kelljen elviselnie. A családja olyan a számára, mintha a gerince lenne. Ők támogatják és motiválják, hogy folytassa fáradhatatlanul a munkáját. A képeimen keresztül ezt szeret-

tem volna megmutatni: bátorságát, értékeit, aggodalmait és félelmeit, elkötelezettségét mint ügyvéd és mint apa. – Bár frusztrálta, hogy biztonsági okokból nem tudta szép képeken megörökíteni a férfit, egy jelenet mégis nagy hatást gyakorolt Enri Canajra. Egy nap, amikor Ameha elment, hogy tanácsának tagjaival találkozzon, elromlott a lift. Ameha mindig kezében bottal közlekedik. Gyalog kellett felmennie a lépcsőn, emeletről emeletre, botja kopogott a padlón. – Ez a metafora tökéletesen illusztrálja az emberi jogokért folytatott harcát.

Az alapvető szabadságok e védelmezőjének bátorsága nem üres szó csupán. Az országot 2015 novembere óta súlyos zavargások sújtják, amelyeket a tigrinyák – egy etiópiai etnikai kisebbség – kezében lévő központi hatalom vérbe fojt. Az etnikai többséget alkotó oromók tiltakoznak amiatt, hogy földjeiket külföldi vállalkozások javára kisajátítják. A hatalom nem egyszer erőszakkal válaszolt, ami az Amnesty International szerint több mint 800 ember halálát okozta, míg több ezer tüntetőt tartóztattak le és tartottak fogva önkényesen. A helyzet 2016. október 9. után tovább romlott, amikor a kormány szükségállapotot hirdetett ki. A szükségállapotot 2017 márciusában meghosszabbították, végül ugyanezen év augusztus 4-én oldották fel. Időközben azonban 30 000 embert tartóztattak le, köztük számos újságíró és ellenzéki vezető. Az a néhány aktivista, aki kifejti véleményét a sajtóban, névtelenül nyilatkozik. A volt fogvatartottak megalázó bánásmód emlékét őrzik. – A rendőrök nem elégedtek

Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen útbán irodája felé a Bole
kerületben*

Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen egy munkahelyéhez közeli
étterembe látogat*

meg a veréssel, hanem arra is kényszerítették őket, hogy kígyóként tekergőzzenek a kavicson, nézzenek bele a napba, összekötött lábbal ugráljanak, mint a kenguruk, több száz méter hosszan – írta Seyoum Teshome etiópai blogger, akinek visszaemlékezését Émeline Wuilbercq idézte a *Le Monde Afrique* 2017. május 26-i számában. Hogy mi volt a bűnük? Leleplezték az állam legmagasabb szintjeit érintő korrupciót, a földdel való üzérkedést a kirekesztettek rovására. Tiltakoztak a szembeszökő egyenlőtlenségek, a legszegényebbek életfeltételeinek romlása ellen. Noha Ameha kritizálja a kormányt, ezt nem az etnikai ellentétek alapján teszi, amely szerint a hatalmon lévő tigrinyák szemben állnának a többiekkel. – Ez a szemlélet ellentétes a meggyőződéssel – hangsúlyozza. – Számomra a nép és a hatalmon lévő csoport két különálló egységet alkot.

E melegszívű ember számára ez komoly kihívás. Őszinte, ugyanakkor állhatatos szerénysége ellenére az ügyvéd egy lépést sem hátrál a megfélemlítések és a rejtett veszélyek előtt: – Sok emberijog-védőt sokkal inkább előtérbe kellene állítani, mint engem – mondja. Meggyőződését köntörfalazás nélkül hirdeti: – A véleménynyilvánítás szabadságáért küzdök. Nagyon súlyos dolgok történnek nálunk. Alkotmányunk papíron tökéletes az emberi jogokat illetően. Kormányunk azonban nem tekinti magára nézve kötelezőnek ezt a szöveget! Egyesületünk tagjait folyamatosan zaklatják, hárman közülük rendszeresen börtönbe kerülnek. Nem tudok még egy helyet a világon, ahol olyan tágon értelmeznék a ter-

rorizmus fogalmát, mint Etiópiában. A mostani hatalom számára minden egyes ember veszélyes terrorista! Azok az újságírók vagy ellenzéki vezetők is, akiknek egyetlen bűne, hogy a kormányával ellentétes véleményt hangoztatnak. Már azért is börtönbe mehetnék, hogy Önnel beszéljek. Folyamatosan ezzel a fenyegetéssel élek együtt. Ez azonban nem akadályoz meg abban, hogy nyilvánosan tiltakozzam a szabálytalanságok ellen. Mindez túlmutat szorosán vett jogászai munkámon. Fontosnak tartom, hogy a közvélemény a legkisebb jogsértésről is tudomást szerezzen.

A férfi tisztán látja a dolgokat. Ismeri az ügyeket, és folyamatosan a tűzzel játszik ügyfelei védelme érdekében. Többségük börtönben van. Látogatja őket, fáradhatatlanul érvényesíti jogaikat. Vannak köztük britek, németek, norvégok is. Mindez nem lenne lehetséges a Human Rights Council szervezet nélkül, amelynek igen szűkös eszközei ellenére őt állandó tagja közül hárman ügyvédek. – Törvényes, amit csinálok – hangsúlyozza ismét Ameha –, de nem kíméletesen érvényesítem azok jogait, akiket védek. Ami finom megfogalmazása annak, hogy határozott stílusáért egy nap még drágán megfizethet. Ennek ellenére folytatja. Ez a küldetése. Életének értelme, hogy senki ne haljon meg a félelem vagy a reménytelenség, a rossz bánásmód, az önkény vagy gondolatai miatt Etiópiában.

Ameha alapvető jogok iránti elkötelezettsége 2006-ban született. Akkoriban a kormány szolgálatában álló jogász volt. A kormány egy nap egy neves professzort akart megbüntetni ami-

Etiópia, Addisz-Abeba

*A Zone 9 csoport bloggerekének megbeszélése.
Balról jobbra: Natnael Feleke, 30 éves, egy évig és
hat hónapig tartották fogva; Atnaf Berahane,
28 éves, 2014-ben tartóztatták le, és egy évig és öt
hónapig tartották fogva, Mahlet Fantahun,
33 éves, 2015-ben tartóztatták le, és tizenöt
hónapig tartották fogva; Getachew Shiferaw
újságíró, 32 éves, többször letartóztatták, ügye
még mindig folyamatban van*

att, amit a diákjainak mondott. Ameha megtagadta az együttműködést. Vonakodása miatt megtorlásokat és zaklatást kellett elszenvednie, így nem képezhetette tovább magát a jog területén, és nem végezhetett mesterképzést. De meghozta a döntését. Lemondott, hogy teljes egészében a vélemény-bűncselekmény miatt üldözöttek védelmének szentelhesse magát. – Nem vagyok politikus – mondja. – Ma harminchat terrorizmussal vádolt személy függ tőlem. A Human Rights Councilnál, ahol önkéntesként dolgozom, három szervért vagyok felelős: a finanszírozási bizottságért, a külkapcsolatokért felelős bizottságért és az

emberi jogok megismertetésével foglalkozó bizottságért. – Tisztségei ellenére a férfi megőrzi derűjét szerettei között. Lányai szeméből az ország jövőjét olvassa ki. Békés, boldog és nyugodt jövőt szeretne. – Tele vagyok reménnyel. Ezért maradtam Etiópiában – mondja, majd megismétli: – Nem érdemlem meg ezt az elismerést.

Balra:
Etiópia, Addisz-Abeba
Ameha Mekonnen irodájában

Balról jobbra, fentről lefelé:
Etiópia, Addisz-Abeba

A hatóságok által meggyilkolt vagy megsebesített emberek portréi a Human Rights Council irodájában. A mai napig senki ellen nem indítottak eljárást e bűncselekmények miatt

Ameha Mekonnen irodájában. 2015-ben csatlakozik a Human Rights Councilhoz alelnökként. Az egyesület jelmondata: „Minden emberi jogot mindenkinek”

Ameha Mekonnen és egyik kollégája a Human Rights Council irodájában

Etiópia, Addisz-Abeba
Mahlet Fantahun és Atnaf Berahane

Etiópia, Addisz-Abeba
A város látképe

Etiópia, Addisz-Abeba
*Natnael Feleke egy évet és hat hónapot
töltött börtönben. – Szerencsés vagyok –
mondja. Szabadulását követően munkát
talált. Ez a lépés igen nehéz a többi blogger
számára*

Balra és jobbra: Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen a Human Rights Council
épületének tetején*

Következő dupla oldal: Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen kora este, Addisz-Abeba
külvárosában*

Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen öltönye hálósobája
szekrényére akasztva*

Etiópia, Addisz-Abeba
Ameha Mekonnen és gyermekei televíziót néznek

Következő dupla oldal:
Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha családja házuk udvarán egy vasárnap
délután*

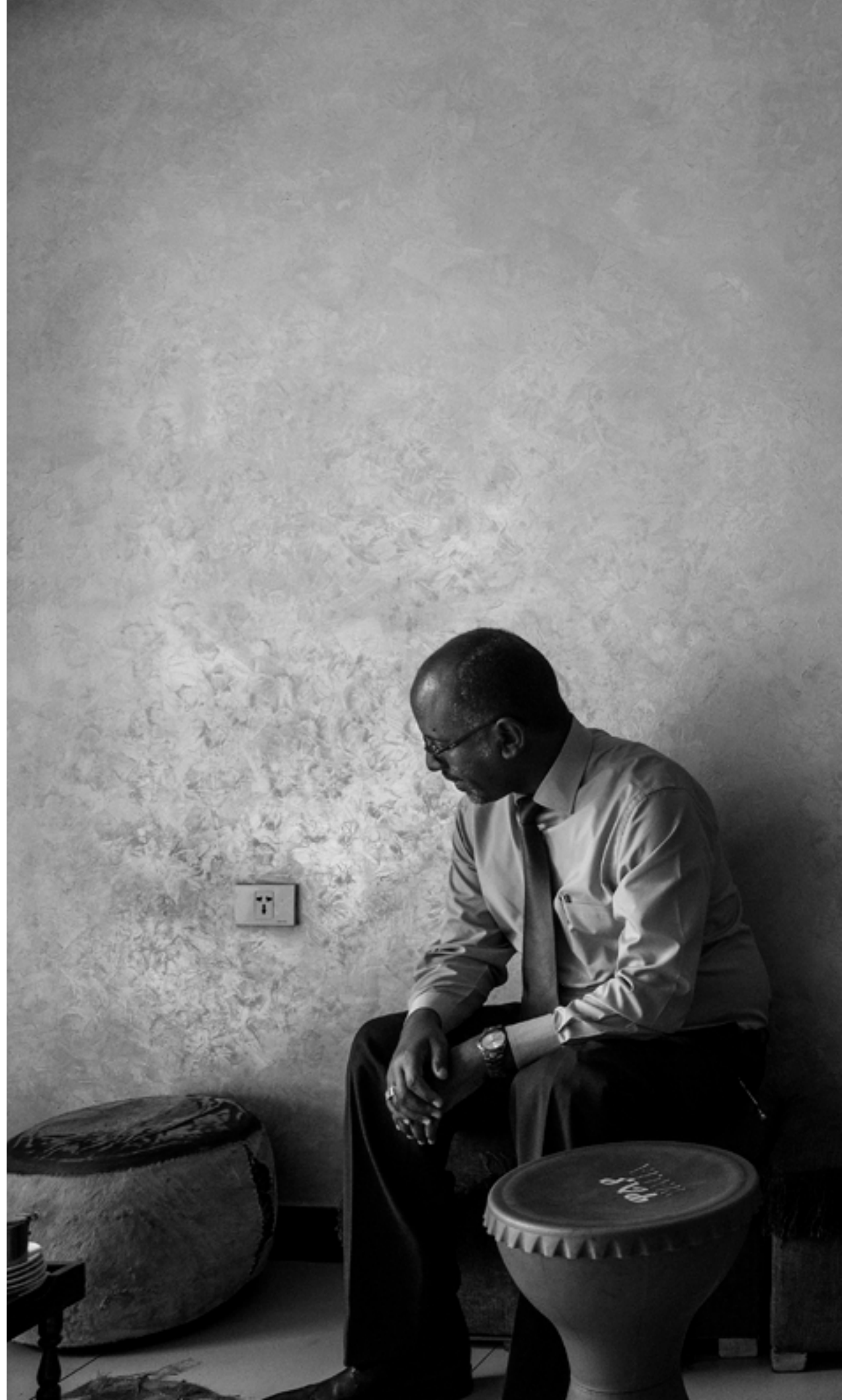
Etiópia, Addisz-Abeba
Ameha Mekonnen nappalijában

Etiópia, Addisz-Abeba
Ameha, felesége és kisebbik lányuk egy családi ebédnél

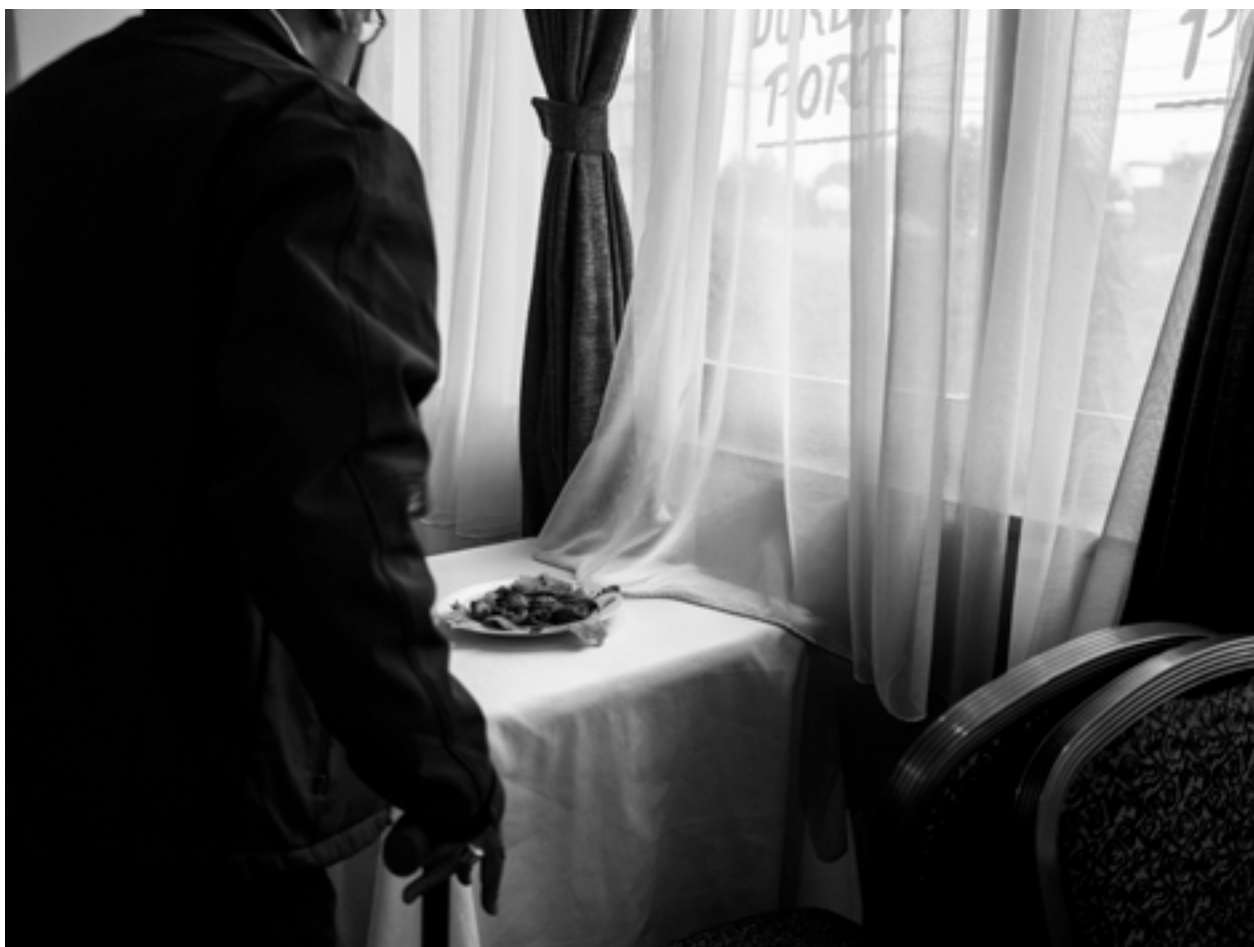
Következő dupla oldal:
Etiópia, Addisz-Abeba
Ameha Mekonnen ebédszünetben egy irodájához közeli étteremben

Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen autóján az irodája felé halad a
Bole kerületben*

Etiópia, Addisz-Abeba
*Ameha Mekonnen egy családi szállodában,
amelyet jól ismer. Egyike azon ritka helyeknek,
ahol biztonságban érzi magát*

Következő dupla oldal: Etiópia, Addisz-Abeba
A Human Rights Council épületének tetején

Jadranka Miličević

Bosznia-Hercegovina

Bieke Depoortertól

Ahhoz, hogy megismerkedjünk Jadranka Miličevićcel, megértsük és felfogjuk elkötelezettsége mélységét, először fel kell idéznünk, micsoda pokol, ahonnan jön. Néhány szóval elmondható, de több mint 200 000 halálos áldozattal járt. Szarajevó ostroma, srebrenicai mészárlás. Balkáni háború. Bosznia-Hercegovina mártíriuma a nacionalizmus gyilkos feltámadásakor a volt Jugoszlávia hamvain.

A XX. század második felének egyik legvéresebb és leggyilkosabb epizódja a berlini fal leomlását és a szovjet kommunizmus bukását követően. Nem ismételhetjük eleget: 1992 és 1995 között, kétórányi repülőútra Párizstól és Berlinton, azaz a szomszédságunkban, Európában a barbarizmus tűzfészke ütötte fel a fejét, amelyet képtelen volt egyedül eloltani. Az etnikumközi harcoknak 1995 decemberében az Egyesült Államok kezdeményezésére Ohióban aláírt daytoni békeszerződés vetett véget. Az egyik első dolog, amely a legnagyobb benyomást tette Bieke Depoorter fotóriporterre, amikor a 60 éves Jadrankával találkozott: csak beszél, beszél, beszél és beszél. Beszél, mesél, emlékezik, és meg van győződve arról, hogy a békéért való küzdelem egyik leghatékonyabb módja, ha emlékezünk a borzalmakra. Mintha tegnap történt volna.

Bosznia-Hercegovina, Szarajevó, 2017. augusztus
Jadranka Miličević emberi jogi aktivista és a Szaharov-díj ösztöndíjasa egy roma család házába látogat

Nem egészen huszonöt éve, alig egy generációval ezelőtt. Az a gondolat, hogy mindez megismétlődhet, ha nem vigyázunk, ha nem ismételgetjük állhatatosan, hogy mi történt a Balkánnak ezen a részén. Több ezer megérőszakolt nő, akaratuk ellenére áttelepített férfiak, nők és gyerekek, akik erőszakot szenvedtek el, vagy életüket veszítették. Tömeges etnikai tisztogatás egy korábbi eszmének, a faj megtisztításának nevében. Paramilitáris csoportok és magánmilíciák által, civilek által civilek ellen elkövetett különféle erőszakos cselekmények, testvérháború, mint a farkasoknál. Jadranka csak beszél, ömlik belőle a szó. Hiszi, hogy a szavak ereje legyőzheti a felejtés tehetetlenségét. Ha sokszor, számtalanszor elismétlünk egy történetet, akkor megakadályozhatjuk, hogy kivesszen a kollektív emlékezetből. Ma Jadranka hányattott sorsát hét könyv és két film beszéli el. Szó sincs azonban személyi kultuszról. Jadranka személyes példáján keresztül teszi hitelessé küzdelmét.

1992-ben, a konfliktus kezdetén, Jadranka Szarajevóban lakik. Normális életet él férjével és két gyermekükkel. – Egy bankban dolgoztam, a középosztályhoz tartoztam. Már a konfliktus elején elhagytam Szarajevót, és Szerbiába menekültem. Abban a pillanatban, hogy menekült lettem, emberi jogi aktivistává is váltam. Nem akartam megvárni, hogy segítsenek nekem. Én akartam másokon segíteni. Szeretném elmondani, hogy büntudattal mentem el. Férjemet Szarajevóban hagytam. Nem tudtam semmit sem csinálni. – 1992 decemberében Belgrádban belép a feminista és pacifista „Nők feketében” szervezetbe. Ez jelentette máig is tartó küzdelme kezdetét. – Megkezdtem új életemet – emlékszik vissza Jadranka. – Az egyetlen életet, amelyet szeretek. Azzal az érzéssel, hogy elveszítettem harminc évet, életem első harminc évét. – A „Nők feketében” szervezetben Jadranka kapcsolatokat épít ki Olaszországban, Spanyolországban, Németországban és Magyarországon élő más békeaktivistákkal. Együtt hálózatokat hoznak létre a bántalmazott nők megsegítésére. Összegyűjtik és megosztják egymással a konfliktusövezetekben, mint például Boszniában és Horvátországban élők tapasztalatait, akiket Jadranka „barátainak” nevez. – Angol nyelvű kiadványokat állítottunk össze, amelyeket visszaemlékezések illusztráltak. – Mindig ugyanaz a megszállottság, ugyanaz a vezérmotívum: közzétenni, hogy ne merüljön feledésbe, beszélni róla, hogy megőrizzük a békét. Az aktivista Jadranka részt vesz a szarajevói CURE alapítvány munkájában, amely feminista nem kormányzati szervezetként a nemek közötti egyenlőség

előmozdítását és a társadalom pozitív irányú fejlődésének oktatási és kulturális programok révén történő elősegítését tűzte ki célul. Jadranka segítséget nyújt a CURE helyi szervezeteinek felállításához, és képzéseket tart annak érdekében, hogy a helyi lakosság képes legyen kielégíteni anyagi szükségleteit. Kis csoportokban tanulják, hogyan kell a mézet vagy a levendulával illatosított párnácskákat eladni, tanácsokat és eszközöket adnak egymásnak, hogy fenn tudjanak maradni egy olyan környezetben, ahol a nőket még a háború után is elhanyagolható tényezők tekintik. Különösen a roma nőket. Ez a szenvedéssel átitatott valóság indítja arra Jadrankát, hogy csatlakozzon a CARE-hez, egy másik nem kormányzati szervezethez, amely kizárólag hátrányos megkülönböztetést elszenvedő nők megsegítésével foglalkozik.

CURE és CARE, Jadranka e két szervezetnek szenteli életét, amelyeknek fő hajtóerejévé válik Bosznia-Hercegovinában, Szerbiában és Montenegróban. 100%-ban, napi 24 órában aktivista. Nincs saját élete, sem magánélete. Csak a gyakorlati tevékenységeknek, a képzésnek, projektek és megállapodások kidolgozásának él, elsősorban európai uniós támogatások elnyerése érdekében. – Sosem látjuk az édesanyánkat – mondja egyik fia. – Mindig utazik, hogy műhelytalálkozókat vezessen. – Ez az élete – mondja Bieke Depoorter. – Csak ez számít. Nem akarja „kedvezményezettnek” hívni azokat, akiknek segít. Többségük idővel a barátja lesz. Úgy is mondhatnánk, hogy a másik családja, ha nem az igazi családja. – Együtt tettünk egy körutat

Bosznia-Hercegovina, Vareš
Jadranka meglátogatja Lejla Omerovićot, aki egy Vareš nevű, elszigetelt kis faluban lakik. 2014-ben egy árvíz részben lerombolta Lejla házát. A CURE alapítvány segített neki, pénzt gyűjtöttek a háza kijavítására, de még mindig nem gyűlt össze elegendő forrás a munkák megkezdéséhez.

Jadranka Miličević

Szarajevóból a környező falvakba – teszi hozzá a fotóriporter. – Ez nagyon fontos volt Jadrankának. Szerette volna, hogy lefényképezzem ezeken a helyeken. Minden év júliusának végén ellátogat Srebrenicába a CURE alapítvány és a „Nők feketében” számos tagjával, hogy megtekintsék az áldozatok emlékművét. Fontosnak tartja az atrocitások emlékének megőrzését, akármibe kerül is. Jadranka határozottan megerősíti: – Meg akartam mutatni ezeket a helyeket Biekének. Néhány ismerősöm az egész családját elveszítette. Az egyik barátom ötvenhat hozzátartozóját veszítette itt el. – A Jadrankához hasonló nők kezde-

ményezésének köszönhető, hogy 2003-ban, nyolc évvel a mészárlás után felavatták a srebrenica-potočari emlékművet. – Megpróbáljuk elérni, hogy a kormány emlékhelyeket létesítsen. Segítünk az egyedülálló nőknek is, a háborús özvegyeknek, jogaik védelmében. És természetesen keressük az eltűnt holttesteket is. A srebrenica-potočari emlékművön 8372 név szerepel az áldozatok listáján, de mindössze 6800 ember földi maradványait találták meg és azonosították. Az özvegyek és az anyák várják, hogy valóban meggyászolhassák eltűnt hozzátartozóikat. Ez a helyzet még ennyi év után is nagyon fájdalmas.

Hogyan lehet visszatérni a normális életbe, ha hiányoznak mindezek a halottak?

Bieke Depoorter számára nem volt egyszerű ez a riport. Csodálja és mélyen tiszteli Jadrankát, minden pillanatban megnyilvánuló határozott elkötelezettségét, harcos feminizmusát, állhatatosságát, amellyel vissza kívánja adni a hatalmat a nőknek, a hatalmat arra, hogy kézbe vegyék saját életüket, önál-

lóak legyenek, és teljes mértékben élhessenek jogaikkal. A fotóriporternek azonban meg kellett elégednie azzal, amit Jadranka mutatott neki. Mindenütt, ahová utazik, az Egyesült Államokban és Egyiptomban is a forradalom idején, Bierke közeli kapcsolatot próbál kialakítani azokkal, akiket fényképez. Bieke számára a fénykép beszélgetés. – Alapvetően fontos az emberekkel való kapcsolat – mondja Bieke. – Sokszor nem akarják, hogy

lefényképezzék őket. Boszniában megpróbáltam elmagyarázni Jadrankának, hogy mit csinállok, mert félt, hogy megmutatom, milyen szegényes lakásokban laknak. Az utolsó éjszaka úgy csinálhattam, ahogy szerettem volna. Ezt szerettem a legjobban. Leülni azoknak az ágyára, akik vendégül láttak. Egyedül lenni a családdal. A bizalmas közléseknek kedvező bizalmi légkört kialakítani.

Bieke fotóit átítatja a humanizmus. Lejla elszigetelten él egy faluban. A háborúban megérőszakolták, a férje verte, családjá elhagyta: élete megpróbáltatások sorozata. – Bátor-sága adott erőt neki, hogy ma boldog legyen – hangsúlyozza Jadranka, aki nagy szeretettel beszél a fiatal nőről. A CURE közvetítésével nélkülözhetetlen támogatást nyújtottak neki, egy varrógépet, amelynek segítségével előállíthatja és eladhatja kézműves termékeit.

2014-ben Lejla házáat elvitte az árvíz. Jadranka nem kormányzati szervezete ismét közbelépett, hogy segítséget nyújtson a fiatal nőnek, hogy távol tartsa a szegénységtől, amely folyamatosan fenyegeti. Így néznek ki ennek a fáradhatatlan asszonynak a hétköznapijai. Sarajevóban, Montenegróban és Szerbiában egyaránt a roma nők megsegítésének szenteli magát a CARE-en belül. Délután 5-kor, amikor első műszakját befejezte, folytatja a munkát a CURE-nak végzett tevékenységeivel. – Eddig 15 000 roma és román nőnek nyújtottunk segítséget. Segítségünkkel elmehettek az orvoshoz, részt vehettek mammográfiai szűrésen. Pénzt gyűjtünk iskolák finanszírozására és arra, hogy a legszegényebbek megtarthassák lakásukat. Amíg csak ereje engedi, ebben a tempóban fogja folytatni. – Az aktivistatevékenység és a másokkal való foglalkozás segített a túlélésben – zárja szavait Jadranka.

Bosznia-Hercegovina, Vareš
Elda Šišić, Lejla Omerović lánya

Következő dupla oldal: Bosznia-Hercegovina, Visoko
*Mirsada Bešić háza az egyetlen a régióban, amelyben van folyóvíz.
A szomszédai is idejárnak vizet venni*

Bosznia-Hercegovina, Visoko
Harun a Bešić család tehénével

Bosznia-Hercegovina, Vareš
Lejla Omerović és családja egy mezőn

Bosznia-Hercegovina, Sokolac

Jadranka egy fiatal feminista-val, Jovana Boljanić-szal és apjával, Bogdannel beszélget. Jovana és Jadranka az egyik Jadranka vezette műhelyen találkoztak. Jovana indította el az Art Queer aktivista mozgalmat. Kezdetben apja és bátyja ellenezte Jovana mozgalmi munkáját, és titokban kellett eljárnia a gyűlésekre. Apja ma már jobban támogatja Jovanát, és először engedte meg Jadrankának, hogy családi házukba látogasson.

Következő dupla oldal:

Bosznia-Hercegovina, Sokolac

Jovana Boljanić hálósobájában, ahol úgy érzi, hogy szabadon ön maga lehet. Számos holmit őriz itt, többek között szivárványszínű zászlóját is, amelyet a biztonság kedvéért bátyja és apja elől is elrejt

Előző dupla oldal:

Bosznia-Hercegovina, Sokolac

Jovana piros kötényben az egyik Jadranka által vezetett műhelyre emlékezve, amelyen hét évvel korábban vett részt. A két nő azóta kapcsolatban maradt egymással. Jovana szülővárosa nagyon konzervatív; azt mondja, ő volt az első lány, aki farmert hordott

Lent: Bosznia-Hercegovina, Szarajevó

Asja, Jadranka asszisztense

Fent: Bosznia-Hercegovina
Jadranka a srebrenicai emlékmű felé utazik

Következő dupla oldal:
Bosznia-Hercegovina, Srebrenica
*Jadranka minden év júliusának végén ellátogat
a srebrenica-potočari emlékműhöz a CURE
alapítvány és a „Nők feketében” számos tagjával,
hogy megemlékezzenek a népirtásról*

Bosznia-Hercegovina
*Jadranka beutazza Boszniát, Szerbiát és
Montenegrót, hogy műhelyeket tartson*

Fent: Bosznia-Hercegovina, Szarajevó
*Jadranka Majka Mejrával („Mika anyával”)
beszélget. Mejra két gyermekét és a férjét
vesztette el a háborúban. Családját 1998-ban
bebörtönözték, majd kivégezték. Éveket töltött
holttesteik felkutatásával. Ma más családoknak
segít megtalálni eltűnt hozzátartozóikat.*

Két következő dupla oldal:
Bosznia-Hercegovina, Kakanj
*Nuna Zemina Vehabović házában. Nuna egy
barátnőjével elindította a „Center for Mother
Hope” projektet, amelyet ma egyedül vezet. Tagja
a helyi önkormányzatnak is, és a romák
érdekvédelmével foglalkozik Kakanjban. Több
mint 2600-an élnek együtt a város egyik
negyedében*

Fent és jobbra, fent:
Bosznia-Hercegovina, Kakanj
Nuna Zemina Vehabović házában

Fent: Bosznia-Hercegovina, Szarajevó
Egy roma család házában

Bosznia-Hercegovina, Kakanj
Nuna Zemina Vehabović házában

Szabadságjogaink védelmezői

Szerző: Éric Fottorino

Emberi jogok. Két szó, amely együtt oly sokat jelent. Két szó, amely fegyverek nélkül akadályozza meg, hogy „ember embernek farkasa” legyen. E kifejezés mögött mennyi eszme és küzdelem, hány megkínzott, az élők sorából törölt ember, mennyi charta, állásfoglalás, jegyzőkönyv és megállapodás, egyezmény és petíció van? Mennyi remény és küzdelem az önkény ellen? Hány olyan hely van ezen a bolygón, ahol a jog ereje végre legyőzi a hatalom jogát – vagy jogtalanságát?

Ne felejtjük el, hogy olyan bizonytalan győzelmek ezek, amelyeket folyamatosan aláásnak az üres, „soha többé ilyet” érzelmek. Így történt az, hogy a nemzeteket elkötelező legünnepélyesebb fogadalmak ellenére a 20. században több népirtásra is sor került, miközben az 1948. decemberében kiadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata már bevezetésében egyértelmű: „Tekintettel arra, hogy az emberi jogok el nem ismerése és semmibevétele az emberiség

lelkiismeretét fellázító barbár cselekményekhez vezetett, és hogy az ember legfőbb vágya egy olyan világ eljövetele, amelyben az elnyomástól, valamint a nyomortól megszabadult emberi lények szava és meggyőződése szabad lesz.” Ezt tükrözi a nyilatkozat 1. cikke is, amelynek szövege Eleanor Rooseveltné és a francia jogász, René Cassin nevéhez fűződik: „Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van.” A holokausztot a Pol Pot és a vörös kmerek által Kambodzsában elkövetett tömegmészárlások, a ruandai népirtás és Srebrenicában a bosnyák emberek szerb katonák általi meggyilkolása követte. A Latin-Amerikában, Dárfúrban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Irakban, Jemenben, Szíriában – és máshol – bekövetkezett további mészárlások is az alapvető emberi jogokat tiporták sárba, azon jogokat, melyeket a nemzetközi közösség folyamatosan – bármi áron is – egyetemesnek, elidegeníthetetlennek és oszthatatlannak nyilvánít.

Előző dupla oldal: **Moises Saman**

Líbia, Závija, 2011

Egy Kadhafi-párti milicista a diktátor képét mutatja

Lent: **Larry Towell**

Palesztin területek, Gáza, 1993

Játékpisztolyokkal játszó gyerekek

Ha az emberek egymással szembeni kegyetlenkedéseit kellene számba venni, akkor a második világháború befejezése után legalább három nagyszabású, egymással párhuzamosan létező elnyomásról kellene beszélnünk. Ennek példái többek között a totalitárius és imperialista kommunizmus a szovjet gulággal és foglyaival, az egykori Szovjetunió csatlós országai-ban – Budapesten 1956-ban és Prágában 1968-ban – kitört forradalmak Moszkva általi leverése, vagy akár a kínai kulturális forradalom, melynek egymillióan estek áldozatául 1966 és 1968 között, és ne feledjünk a Tienanmen téri diáklázadások leverését és a békés tibetiek lemészárlását. Majd a gyarmati háborúk, amelyek Vietnamtól az afrikai földrészig jelentősen megtizedelték a polgári lakosságot – a gyermekeket ágyútöltelékké, a nőket szexuális tárggyá téve és több millió civilt kényszerítve menekülésre. Aztán a vietnami háború, természetesen, de az algériai háború is, amelyet annak idején csupán zavargásnak tartottak. Végül a latin-amerikai diktatúrák Vargas Brazíliájától Pinochet Chiléjéig, az argentin Videla tábornok katonai juntáján át. Az 1970-es években e rezsimek voltak az emberi jogok megsértésének legszembetűnőbb példái. Ki felejtette el a helikopterekből kidobott ellenzéki fiatalokat vagy a Plaza de Mayo anyáinak – akiket a katonák a Plaza de Mayo örültjeinek neveztek el – eltökélt küzdelmét a hosszú argentin éjszaka során elrabolt gyermekeik felkutatásáért? E bátor anyákat 1992-ben Szaharov-díjjal jutalmazták, amely 30. évfordulóját ünnepli idén.

Alex Webb
Nicaragua, Puerto Cabezas, 1992
A miszkitó kisebbséghez tartozó gyerek

Csak el kell olvasni a díjazottak nevét annak felidézéséhez, hogy az emberi jogok tiszteletben tartásáért folytatott küzdelem számos fronton megvalósul: a demokrácia tiszteletben tartása, a gondolat szabadsága, a kínzás és a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formája elleni küzdelem, a szabadságtól való elválasztás vagy faji, politikai vagy szexuális irányultság alapján való megfosztás felszámolása. Az első alkalommal 1988-ban Nelson Mandelának és Anatolij Marcsenkónak (posztumusz) odaítélt díj olyan kiemelkedő elismerés, amely nem csak az Európai Parlamentnek az alapvető jogok védelme iránti elkötelezettségét tükrözi. Célja többek között azon nők és férfiak támogatása, akik rendkívül nagy kockázatokat vállalnak azért, hogy országukban előmozdítsák a szabadságjogokat. Ismertté tételük gyakran azzal is együtt jár, hogy meg kell védeni őket ellenségeiktől, és látható támogatást kell kínálni számukra. Mivel a szabadságjogok és a demokrácia védelme szinte mindenhol veszélyes tevékenység, amelyért sok aktivista az életével fizet. A Szaharov-díjjal jutalmazottak között egykor névtelen hősök vannak, akik egy küzdelem szóvivőjévé váltak. Így Denis Mukwege, aki oly sok, ijesztő módon megcsonkított nőt mentett meg a Kongói Demokratikus Köztársaságban, a fiatal pakisztáni Malála Júszafzaj vagy a két fiatal jezidi Irakból, Nádía Murád és Lámia Adzsi Bassár, akik a Dáís által elkövetett legsúlyosabb szörnyűségektől menekültek meg, mielőtt

a nőkkel való kereskedelem elleni küzdelem zászlóvivői lettek. Anyák, művészek, egy karikaturista, a kínzás ellen vagy a békéért harcoló aktivisták, etnikai kisebbségek képviselői és az Egyesült Nemzetek mint intézmény: a Szaharov-díjjal már a kezdetek óta sokszínűen és merészen választják ki azokat, akik emberségükkel akarják legyőzni az embertelenséget.

A 2000-es évek óta nincs olyan nagyobb tiltakozó megmozdulás, amelyet ne az emberi jogok és az emberi méltóság megsértése miatt kezdeményeztek volna. Az arab forradalmak talán nem törtek volna ki, ha 2010. december 17-én a tunéziai Sidi Bouzidban Mohamed Buazízi, fiatal utcai árus fel nem gyújtja magát reménytelensége jeléül és tiltakozásul a Ben Ali és klánja által bevezetett igazságtalan rendszer ellen. Szekerétől és mérlegétől megfosztva már nem ért semmit. A szíriai konfliktus mély gyökerei azon tizenhárom éves fiúk szenvedésében találhatók, akik azt írták Damaszkusz falára, hogy „Bassár, kifelé!” A szíriai elnök személyéhez további, a saját népe ellen elkövetett gyilkosságok kapcsolódnak, többször még szaringázt is bevetettek ártatlan emberek ellen, Gútában 2013-ban, majd 4 évvel később Hán Sejkúnban, az ország észak-nyugati részén. 2016 végén Aleppó város mártíromsága – ha szükség lett volna erre – újabb bizonyíték volt a kormányzati erők elembertelenedésére, amelyben Oroszország is bűnrészes volt. A katasztrófa több ezer képe közül a legtöbb emberben Anasz el-Basa, „Aleppó bohóca” emléke él, aki a bombázások alatt a gyerekeket szórakoztatta, és aki egy légitámadásban halt meg, egy olyan

Következő dupla oldal: **Hirodzsi Kubota**
Észak-Korea, Cshongdzsin, 1986
Kim Ir Szen elnök gigantikus portréja a Kim Cshek kohászati komplexum bejáratánál

helyen, ahol a legnagyobb a sötétség és ahol a veszélyek legtöbbször halálosak”, mondta bátyja a gyászszertartás során.

Az utazásnak nincs vége. A Kongói Demokratikus Köztársaság (KDK) rendszeres színhelye a milíciák és a hadsereg által teljes káoszban és büntetlenség mellett elkövetett mészárlásoknak. Támadások, verések, emberrablások, kitelepítések tartoznak az emberi jogok megsértésébe ezekben az afrikai országokban, ahol a fegyveres konfliktusok hosszú évek óta a mindennapi élet részét képezik Nigériától Kamerunig – a Boko Haram uralma alatt –, Malitól Szomáliáig, Szudánban és Csádban. Ne feledjük, hogy Kongó keleti részén, a Nagy Tavak vidékén több mint hatmillió ember vesztette életét a második világháború óta, a jelenkori történelem egyik legvéresebb helyszínévé téve ezt a régiót.

Ami Latin-Amerikát illeti, ott az emberélet továbbra sem ér sokat. „A közép-amerikai »északi háromszög« (Guatemala, Salvador és Honduras) 2016-ban egyike volt a világ erőszak által leginkább sújtott régióinak” – hangsúlyozza az Amnesty International legutóbbi jelentése. „A gyilkosságok száma itt magasabb volt, mint a világ konfliktusövezeteinek többségében. Salvadorban a 100 000 lakosra jutó 108 gyilkosság a világ egyik legmagasabb rátája.” Míg Kolumbiában javult a helyzet a kormány és a FARC (Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők) gerillái között létrejött megállapodással – ami ékes bizonyítéka annak, hogy félszázados ellenségek között is lehetséges a megbékélés –, Venezuela Nicolás Maduro diktatúrájába süllyed, gazdasági vál-

ság, a demokratikus intézmények elhallgatása és az ellenzékiek elnyomása mellett.

Ha kiterítjük az emberi jogok nyilvánvaló megsértésének teljes térképét, ki kell még térnünk a laoszi hmongok vagy a türkménisztáni kisebbségek kevésbé ismert sorsára. Az utóbbi ország határozottan elzárkózik a szabadságjogok helyzetének bármiféle vizsgálatától. Végezetül pedig – bár ki ne tudna róla – a Földközi-tenger a Líbiából, Szíriából, Jemenből, Szudánból vagy Maliból érkező migránsok temetőjévé lett, és rövid távon nem is várható megoldás, amely véget vetne e tragédiáknak. Említsük meg továbbá azokat a jogsértéseket, amelyek kívül esnek a média figyelmén, és a szabadságjogok azon védelmezőit, akik az információs társadalom tekintetében holtterében maradnak.

A szenvedéseknek és kudarcoknak e végtelen felsorolása azt jelzi-e vajon, hogy az alapvető jogok egyre inkább visszaszorulnak? A dolgok nem ilyen egyszerűek, a helyzet azonban nem is ilyen sötét. Miről is van szó? François Zimeray, volt francia emberi jogi nagykövet egyértelműen és higgadtan határozta meg ezt a fogalmat: „Az emberi jogok – írja – nem valamiféle erkölcsöt vagy értékeket jelentenek. Tiszteletben tartásuknak semmi köze a szimbólumokhoz, még kevésbé a felháborodáshoz. Ezek a jogok politikai kompromisszumok eredményei, ebből következően tökéletlenek. A létező vagy nem létező jogokat betartják vagy megsértik. A kínzás tilalma, a tisztességes eljáráshoz való jog, a nők és férfiak közötti egyenlőség joga, a gyermekek

Christopher Anderson
Chile, Santiago, 1995
*Augusto Pinochet tiszteletére rendezett katonai
parádé az elnöki palotával szemben*

joga ahhoz, hogy gyermekként élhessenek. Ezek mind az emberi méltóság tiszteletben tartásához járulnak hozzá, e közös cél ad nekik erkölcsi erőt.” (Zimeray, F., *J'ai vu partout le même visage. Un ambassadeur face à la barbarie du monde* (Mindenütt ugyanazt az arcot láttam. Nagykövetségként a világ embertelenségével szemben), Plon, Párizs, 2016).

E felfogás alapján az emberi jogok helyzete a nürnbergi pertől kezdve (amelyben a magas rangú náci tisztviselőket elítélték) a Nemzetközi Büntetőbíróság (NBB) 2002. évi létrehozásáig (az egyetemesség érvényesülésének csúcspontjáig) folyamatosan javul. Persze, ahogy láttuk, ennek a fél évszázadnak is megvoltak a maga véres drámái. De a jogok folyamatosan bővültek az 1948. évi egyetemes nyilatkozatban foglalt mindösszesen 30 cikk alapján, amelyekben még szó sem esett a gyermekek helyzetéről. Az évek során új jogként jelent meg a menekültek és hontalanok, a nők és gyermekek védelme. Gazdasági, szociális és kulturális jogokat hirdettek ki, a megkülönböztetés elleni küzdelmet részleteiben meghatározták és megerősítették az Egyesült Nemzetek Szervezetében, az Európa Tanácsban és más többoldalú fórumokon. Az NBB-vel kapcsolatban előrelépésként kell elkönyvelni egy olyan intézmény létrejöttét, amely a lehetséges jogsértések megelőzéséért küzd, ellentétben más különbíróságokkal,

amelyek Ruandától a volt Jugoszláviáig utólag jöttek létre, amikor a tragédiák már megtörténtek, a jog fogalmával ellentétesen.

Az új vívmányok között kell még említeni a 2004–2005-ben elfogadott beavatkozási jogot, amelyet a nemzetközi jog egyértelmű kifejezéssel jelöl: védelmi felelősség. E jelentős előrelépés azonban a líbiai nemzetközi beavatkozás után megtorpant. A nyugati erők túllépték megbízatásukat, ami drasztikus rendszerváltozáshoz vezetett. Nem biztos, hogy a beavatkozási jog a líbiai kaland után is sértetlen marad, még akkor is, ha ebben az országban elkerülhetetlen volt a beavatkozás.

Az emberi jogok önkényuralmi rendszerek általi folyamatos megsértésén túl e nagyra becsült elvet napjainkban más jelentős veszély is fenyegeti: az egyetemesség elvének megkérdőjelezése. Ázsia és az arab világ számos országában, de az Egyesült Államokban is az emberi jogok jelentőségének csökkentésére törekszenek kulturális különbségekre és rendkívüli körülményekre hivatkozva, amelyek szerintük indokolják, hogy e jogokat kiigazítsák, sőt alóluk magukat kivonják – vitatható sajátosságokra hivatkozva. A volt maláj miniszterelnök, Mahathir bin Mohamad által elméletbe foglalt „ázsiai értékeket” hangoztatják a kínai hatóságok is annak igazolására, hogy e sajátosságok előbbre valók a nemzetközi normáknál. „Ezek a sajátosságok – írja François Zimeray – azt feltételeznék, hogy a polgári és politikai szabadságjogok kevésbé fontosak, mint a termeléshez, fogyasztáshoz és az engedelmisséghez való

Előző dupla oldal: **Thomas Dworzak**
Oroszország, Groznij, 2002
Fiatal lány luftballonokkal. Háttérben a két csecsenföldi háború okozta rombolás

jog.” Más szavakkal: mintha kétféle súlyú és kétféle értékű emberi jog létezne, a normák egymással versenyeznek, a nemzeti szabályok pedig előnyt élveznek a hagyomány, a szokások, az önérték és a „ne ártsuk magunkat mások dolgába” nevében. Az egyetemesség szűkítésére irányuló hasonló törekvés figyelhető meg az Iszlám Konferencia Szervezetébe tartozó muzulmán országok vezetőinek körében. Az emberi jogok 1990-ben kiadott iszlám chartája szerint e jogok nem egyenlően illetik meg a férfiakat és nőket. E próbálkozások azonban nem kizárólag az önkényuralmi rendszerekre jellemzőek. A – Donald Trump és előtte George W. Bush vezette – Egyesült Államok nem mondott ugyan le az alapvető jogokról, de e két elnök szemében előbbre való ügyekkel igazolt gyakorlatok révén gyengítette őket. Az amerikai hadsereg által Irakban elkövetett kínzások vagy az emberi jogok guantánamói börtönbeli megsértése ezt a relativizmust példázza. De fel lehet-e áldozni egy jogot egy másik jog nevében?

Az egyetemesség elvét három afrikai ország is vitatja: Dél-Afrika, Gambia és Burundi bejelentették, hogy ki kívánnak lépni az NBB-ből (pontosabban a Római Statútumból) azzal az ürüggyel, hogy a hágai székhelyű bíróság kiemelten foglalkozik az afrikai vezetők ügyeivel. Igaztalan vád, amely leginkább arra világít rá, hogy e vezetők közül milyen sokan maradtak büntetlenül az elmúlt évtizedek-

ben. „Az Afrikai Unió továbbra is arra szólítja fel az államokat, hogy hagyják figyelmen kívül a szudáni Omar al-Basír letartóztatására vonatkozó nemzetközi kötelezettségüket, aki ellen az NBB népirtás miatt adott ki elfogatóparancsot” – írja az Amnesty International. „2016 májusában Uganda nem tartóztatta le, hogy átadja az NBB-nek, így nem tett eleget a dárfúri konfliktusban megölt vagy elűldözött több százezer emberrel szemben fennálló kötelezettségének.”

E változások azt mutatják, hogy az egyetemes emberi jogok ma egyre erősödő ellenféllel találják magukat szemben: a közösségek szuverenitásával és az identitárius eszmével. Komoly a veszélye annak, hogy e leszűkítő fel fogás nevében az egyén jogait megtagadják. Hogy elfelejtik azon jogok létezését, amelyek mindenkit megilletnek abból az egyetlen okból, hogy él, ebbe a világba született és az emberi közösség teljes jogú tagja. A csata azonban még nem veszett el. A küzdelem minden pillanatban folytatódik, megsokszorozzák azok, akik ott, ahol élnek és ahol szenvednek, elhozzák a maguk tégláját a közös építményhez. A harminc Szaharov-díjas is ezt példázza, akik az elmúlt harminc évben ajtót nyitottak a reménynek, és nem engedték, hogy visszazáródjon. Az emberi jogok védelme mindenekelőtt azt jelenti, hogy e jogok védelmezőit támogatjuk.

A Szaharov-díj

A „Szaharov-díj a gondolatszabadságért” az Európai Unió által az emberi jogok védelmében tett erőfeszítésekért adható legmagasabb szintű elismerés, melyet első alkalommal 1988-ban ítéltek oda Nelson Mandelának és Anatolij Marcsenkónak. A díjjal olyan személyeket, csoportokat és szervezeteket ismernek el, akik vagy amelyek kiemelkedő módon járultak hozzá a gondolatszabadság védelméhez. A díjon és az ahhoz kapcsolódó hálózaton keresztül az Európai Unió támogatást nyújt a díjazottaknak, megerősíti őket a választott ügyükért folytatott küzdelemben.

A díjat eddig másként gondolkodóknak, politikai vezetőknek, újságíróknak, jogászoknak, a civil társadalom aktivistáinak, íróknak, anyáknak és feleségeknek, kisebbségi vezetőknek, egy terrorellenes csoportnak, békeaktivistáknak, a kínzás betiltásáért küzdő aktivistának, egy karikaturistának, hosszú ideje bebörtönzött lelkiismereti foglyoknak, egy filmrendezőnek, az ENSZ-nek mint szervezetnek, valamint egy oktatáshoz való jogért

küzdő gyermeknek ítelték oda. A díj elsősorban a véleménynyilvánítás szabadságát, a kisebbségek jogait, a nemzetközi jog tiszteletben tartását, a demokrácia elmélyítését és a jogállamiság érvényesítését támogatja.

Az Európai Parlament a Szaharov-díjat és a vele járó 50 000 euró összegű pénzadományt minden év végén ünnepélyes plenáris ülésen adja át Strasbourgban. Minden parlamenti képviselőcsoport javasolhat jelölteket, valamint az egyes képviselők is (amennyiben legalább 40 képviselő támogatja az általuk javasolt egyes jelölteket). A jelölteket a Külügyi Bizottság, a Fejlesztési Bizottság és az Emberi Jogi Albizottság együttes ülésén ismertetik, majd a teljes bizottságok képviselői szavazással három jelöltre szűkítik a listát. A díjazottról vagy díjazottakról minden évben a parlamenti képviselőcsoportok elnökeiből álló és a Parlament elnöke által vezetett Elnökök Értekezlete dönt, így a díjazott kiválasztása igazi összeurópai döntés.

A kitüntettek

- 2017** A venezuelai demokratikus ellenzék
2016 Nádia Murád és Lámia Adzsi Bassár
2015 Ráif Badavi
2014 Denis Mukwege
2013 Malála Júszafzaj
2012 Naszrín Sztotúdeh és Dzsaafar Panáhi
2011 arab tavasz (Mohamed Buazízi, Ali Ferzat, Aszmaa Mahfúz, Ahmed asz-Szanúszi és Razán Zajtúna)
2010 Guillermo Fariñas
2009 Memorial (Oleg Orlov, Szergej Kovaljov és Ljudmila Alekszejeva, a Memorial és az összes többi oroszországi emberi jogi aktivista nevében)
2008 Hu Csia
2007 Szalih Mahmúd Mohamed Oszman
2006 Aljakszandr Milinkevics
2005 „Asszonyok fehérben”, Hauwa Ibrahim, Riporterek Határok Nélkül
2004 Fehérorosz Újságírószövetség
2003 Kofi Annan ENSZ-főtitkár és az Egyesült Nemzetek teljes személyzete
2002 Oswaldo José Payá Sardiñas
2001 Izzat Gazzawi, Nurit Peled-Elhanan és Dom Zacarias Kamwenho
2000 ¡BASTA YA!
1999 Xanana Gusmão
1998 Ibrahim Rugova
1997 Szalíma Gazáli
1996 Vej Csing-seng
1995 Leyla Zana
1994 Taszlíma Naszrín
1993 *Oslobođenje*
1992 *Las Madres de Plaza de Mayo*
1991 Adem Demaçi
1990 Aung Szan Szú Csi
1989 Alexander Dubček
1988 Nelson Rolihlahla Mandela, Anatolij Marcsenko (posztumusz)

Az Európai Parlament szerepe

A közvélemény-kutatások szerint az uniós polgárok úgy vélik, hogy az emberi jogok olyan értéket képviselnek, amelyet az Európai Parlamentnek kiemelten védenie kell. Az emberi jogok részei az uniós szerződéseknek és az Alapjogi Chartának, ahogy az EU külkapcsolataiban, ezen belül az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó cselekvési tervben (2015–2020) is szerepet kapnak. Az Európai Unió harmadik országokkal fenntartott kapcsolataiban köteles előmozdítani a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemességét és oszthatatlanságát, az emberi méltóság tiszteletben tartását, az egyenlőség és szolidaritás elvét, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a nemzetközi jog alapelveinek tiszteletben tartását. Az Európai Parlament meghatározó szerepet tölt be a demokrácia, a véleménynyilvánítás szabadsága, a tisztességes választások és az egyetemes emberi jogok védelmében és támogatásában.

Az Európai Parlament nemcsak a Szaharov-díjat ítéli oda évente, hanem a sürgős emberi jogi ügyekről szóló állásfoglalásokkal, az emberi jogok és a demokrácia világban való helyzetéről és az Európai Unió ez irányú politikájáról szóló éves jelentésével, a harmadik országok megfelelő szerveivel és hatóságaival folytatott párbeszéddel és diplomáciai kapcsolatokkal, a bizottságai keretében tartott, emberi jogi kérdésekkel foglalkozó meghallgatásokkal és a világ különböző részeire küldött választási megfigyelő missziókban való részvétellel, továbbá a Szaharov-díj hálózatával közös fellépésekkel, a nemzeti parla-

mentekkel és a civil társadalommal az emberi jogi jogvédők és egyéb emberi jogi fellépések számára kialakított Szaharov-ösztöndíjprogrammal támogatja és védi az emberi jogokat.

Az emberi jogi vészhelyzetekről szóló, a valamennyi strasbourgi plenáris ülésen elfogadott állásfoglalásokkal a Parlament felhívja a figyelmet és állást foglal a világ különböző részein előforduló emberi jogi visszaélések ügyében. Rendszeresen nyomatékosítja egyértelmű álláspontját a kínzás megakadályozásáról és a halálbüntetés eltörléséről, az emberi jogi jogvédők védelméről, a konfliktusmegelőzésről, a nők és gyermekek jogairól, a kisebbségek védelméről, valamint az őslakos népek és a fogyatékossgal élők jogairól szerte a világon. Az Európai Parlament állásfoglalásai gyakran szolgálnak alapul az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat által végrehajtott intézkedésekhez, és esetenként közvetlen hatást gyakorolhatnak az érintett kormányok intézkedéseire.

Az Európai Parlament felügyeli az uniós külkapcsolatokat, mivel jogalkotói hatáskörei lehetővé teszik az egyéb országokkal kötendő uniós megállapodások megakadályozását, ha ezek az országok súlyosan megsértik az emberi jogokat és a demokratikus elveket. A Parlament megköveteli a megállapodásokba szisztematikusan felvett emberi jogi záradékok szigorú betartását. A Parlament 2011. áprilisban arra hívta fel az EU-t, hogy függessze fel az EU és Szíria közötti társulási megállapodásról szóló tárgyalásokat, 2011

szeptemberében pedig a Szíriával való uniós együttműködési megállapodást részben felfüggesztették, „amíg a szír hatóságok véget nem vetnek az emberi jogok módszeres megsértésének”.

A közös kül- és biztonságpolitikában és a fejlesztési együttműködési politika kidolgozása során az uniós jog célkitűzése „a demokrácia és a jogállamiság fejlesztése és megerősítése, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása”. E célkitűzést – nagyrészt az Európai Parlament munkájának köszönhetően – egyértelműen beépítették az uniós jogba. A Parlament minden évben elfogadja saját jelentését az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének az Európai Parlamenthez benyújtott, az EU közös kül- és biztonságpolitikájának fő szempontjairól és alapvető választásairól szóló éves jelentéséről.

Az emberi jogokkal foglalkozó parlamenti munka fő felelőse az Emberi Jogi Albizottság (DROI), amely rendszeres fórumot biztosít, ahol az európai parlamenti képviselők, nemzetközi szereplők, szakértők és a civil társadalom tagjai emberi jogi kérdéseket vetnek fel, javaslatokat tesznek, és értékelik az ezekkel kapcsolatos uniós és nemzetközi fellépést. Az albizottság rendszeresen csatlakozik az EP más bizottságaihoz, vagy meghívja őket az ilyen vitákra. Jelentéseit és állásfoglalásait a Külügyi Bizottság (AFET) fogadja el. A Fejlesztési Bizottság szintén rendszeresen megvitatja az emberi jogok helyzetét a fejlődő országokban. A különböző országokban tett

látogatások során a bizottsági küldöttségek is foglalkoznak az emberi jogi kérdésekkel.

A Parlament ezenkívül megerősítette az emberi jogok védelmezésében betöltött szerepét azáltal, hogy támogatja a parlamenti demokráciát és a parlamenti politikai párbeszédet, állandó bizottságai meghallgatásokat szerveznek harmadik országbeli civil társadalmi szervezetek képviselői számára, és eseti küldöttségeket indít, hogy azok a helyszínen mérjék fel az emberi jogok helyzetét. Az Európai Parlament és a harmadik országok közötti politikai párbeszéd legfőbb fórumai az AKCS–EU Közös Parlamenti Közgyűlés, az Unió a Mediterrán Térségért Parlamenti Közgyűlés, az Euro–Latin-amerikai Parlamenti Közgyűlés, valamint a kelet-európai partnerekkel működő Euronest Parlamenti Közgyűlés.

Az Európai Parlament költségvetési hatáskörei révén jelentős mértékben növelte a demokráciát támogató és emberi jogi programok tekintetében előirányzott forrásokat, és elérte, hogy a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR), a civil társadalom és az emberi jogi jogvédők, különösen az életveszélyben lévők támogatásának fő pénzügyi és politikai eszköze fenntartsa működését.

Emberi jogi munkája mellett a Parlament elkötelezetten támogatja a szabad és tisztességes választásokat az EU-n kívüli országokban, mivel ez elengedhetetlen a demokrácia kialakításához, a legitimitás megteremtéséhez és az emberek intézmények iránti bizalmának növeléséhez. Az Európai Parlament képviselői

lői rendszeresen vesznek részt – vezetőként is – az Unió választási megfigyelő misszióiban, amelyek azt hivatottak biztosítani, hogy a népnek a vezetői megválasztásához való jogát teljes mértékben tiszteletben tartsák.

Következő dupla oldal:
Nikosz Ekonomopoulos
Törökország, Yozgat, 1990
Politikai gyűlés

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2017

Print

ISBN 978-92-846-1571-1

doi:10.2861/123064

QA-01-17-954-HU-C

PDF

ISBN 978-92-846-1588-9

doi:10.2861/579980

QA-01-17-954-HU-N

Bővebb információk a következő honlapokon
állnak rendelkezésre:

europarl.europa.eu

europarl.europa.eu/sakharov

Kiadóhivatal

